

LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖN KEINOT LAPSEN VIERAANNUTTAMISEN TILANTEISSA

Maija Rouvinen
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän avoin yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	Laitos Jyväskylän yliopisto, avoin yliopisto
Tekijä Maija Rouvinen	
Työn nimi Lastensuojelun sosiaalityön keinot lapsen vieraannuttamisen tilanteissa	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Lokakuu 2023	Sivumäärä 29
Tiivistelmä <p>Tämä tutkielma käsittelee lapsen vieraannuttamista ilmiönä, joka liittyy vanhempien eron ja huoltoriitojen kontekstiin. Tutkielmani teoreettinen ja käsitteellinen viitekehys muodostuvat lapsen huoltoon liittyvistä huoltoriidoista, vieraannuttamisen sekä lastensuojelun sosiaalityön teemoista. Etsin kirjallisuuskatsauksessani vastauksia siihen; miten lastensuojelun sosiaalityö, pystyisi tukemaan lasta vieraannuttamisen tilanteissa?</p> <p>Vieraannuttamisen teemaa esiintyy usein vanhempien välisissä huoltoriidoissa. Lapsi voi olla osallisena vallankäytön ja kiusaamisen tilanteissa. Vieraannuttaminen muodostaa vahvan riskin lapsen hyvinvoinnille, hänen mielenterveydelleen sekä myös hänen koko kehitykselleen. Koen tutkielman tekemisen ero-, huoltoriita sekä vieraannuttamisen teemoista, yhteiskunnallisesti ajankohtaiseksi. Perheiden tuki on ero- ja huoltoriita-tilanteissa usein hajaantunutta. Lastensuojelun sosiaalityön osa nähtiin tärkeäksi, lasten ja perheiden tilanteiden selvittämisen, työskentelyn ja toisaalta myös eri palveluiden koordinoinnin osalta.</p> <p>Kirjallisuuskatsaukseni on metodiltaan narratiivinen katsaus ja kohdistan tutkielmani, omalta osaltani, sosiaalityön ammatilliseen kehittämiseen. Tutkimukseni sisällönanalyysi, on toteutettu aineistolähtöisenä. Aineistoni koostuu kahdeksasta, teemaa laajasti käsittelevästä, vertaisarvioidusta artikkelista ja tutkimuksesta.</p> <p>Tuloksissa painottuu moniammatillisen tuen tarve lapsen vieraannuttamisen tilanteissa. Aineistosta nousee esiin myös lapsen edun huomioiminen lastensuojelun sosiaalityössä. Tuloksena voidaan pitää myös terapeuttisen työotteen tarve kartoitettaessa lapsen ja perheen tilannetta, konfliktoituneiden ero- ja huoltoriitojen yhteydessä.</p>	
Asiasanat vieraannuttaminen, lastensuojelun sosiaalityö, huoltoriita	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja Ohjaaja Sirpa Tapola-Tuohikumpu	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	LAPSEN HUOLTOON LIITTYVÄT RIIDAT	7
	2.1 Lapsen vieraannuttaminen	8
	2.2 Lapsen huoltoon liittyvä viranomaistuki	10
3	LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖ	12
	3.1 Lapsen edun käsite	13
	3.2 Lastensuojelun systeminen työmalli	13
4	TUTKIELMAN TARKOITUS JA TOTEUTUS.....	15
	4.1 Tutkielman tehtävä	16
	4.2 Tiedonhaku	17
	4.3 Tutkielman aineiston kuvaus	18
	4.4 Aineiston analyysin kuvaaminen	20
5	TUTKIELMAN TULOKSET	22
	5.1 Moniammatillinen tuki vieraannuttamisen tilanteissa	22
	5.2 Lapsen edun huomioiminen vieraannuttamisen tilanteissa.....	24
	5.3 Terapeuttinen työote vieraannuttamisen tilanteissa.....	26
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	29

1 JOHDANTO

Suomessa vuosittain jopa 40 000 lasta elää, vanhempiansa erotilanteen keskellä. Suuri osa vanhemmista eroaa rauhaisasti ja pystyy toimivaan yhteistyövanhemmuuteen lapsen asioissa. Osalla näin ei valitettavasti käy ja he ajautuvat tilanteessa huoltoriitaan, lapsen asioissa. Osat näistä huoltoriidoista, muodostuvat pitkäaikaisiksi konflikteiksi, jotka kuormittavat, osapuolien lisäksi, myös auttajatahoja. (Bildjuschkin 2018, 5.)

Vanhempien välinen pitkittynyt erotilanne tai huoltoriita, voi olla lapselle pitkäaikainen, hyvin kuormittava ajanjakso. Hän voi joutua vanhempien keskinäisen uhkailun, kiusaamisen ja vallankäytön väliin. Huoltoriidat ja niihin liittyvä työskentely, ovat haastavia myös, niitä kohtaaville asiantuntijoille. Moniammatillisen osaamisen ja palvelukokonaisuuksien yksilöllistäminen on tarpeen, kun yritetään tukea kaikki osapuolia. Työskentelyssä ei aina ole helppoa tunnistaa lapsen tarpeita ja riskejä. Joskus on kyse jopa lapsen kohdistuvasta väkivallasta. On jokatapauksessa lapsen oikeus saada oikeanlaista suojelua ja apua. (THL 2023.) Vieraannuttamisella on usean eri tutkimuksen mukaan hyvin suurta ja pitkäaikaista vaikutusta sen kohteeksi joutuneiden uhrien ja lapsien elämään. Lapsi voi oireilla vuosia vanhempien eron jälkeen moninaisesti ja hänen ympärilleen voi olla muodostunut monimutkainen kokemuksellinen vyyhti.

Teija Hautanen ja Aino Ritala-Koskinen (2022) nostavat kirjoituksessaan esiin monialaisen työn rajoja vaikeissa ero- jahuoltoriitatilanteissa. Lastensuojelun sosiaalityössä työntekijät kokevat, työskentelyn huoltoriitaisten perheiden kanssa, hyvin vaativaksi. Se vie heiltä paljon enemmän aikaa ja jopa emotionaalista energiaa, kuin muut lastensuojelutilanteet. Näihin tilanteisiin usein liittyy vastakkainasettelua, asioiden selvittelyä ja useammin riitoja myös työntekijän ja asiakkaan välillä. Lapsikeskeyttä on todettu olevan hyvin vaikea pitää yllä näissä tilanteissa. (Hautanen & Ritala-Koskinen 2022, 126.)

Olen päätenyt keskittymään, kandidaatintutkielmani kirjallisuuskatsauksessa, lapsen vieraannuttamisen teemaan. Käsittelen vieraannuttamista ilmiönä, joka liittyy vanhempien eron ja huoltoriitojen kontekstiin. Koen tutkimuksen, tästä teemasta yhteiskunnallisesti ajankohtaiseksi. Lapsenhuoltolakiin tehtiin uudistuksia vuonna 2019 ja se täsmentääkin huoltajien velvollisuuksia, suojella lasta ja vaalia hänen tärkeitä ihmissuhteitaan. Laissa on huomioitu, että huoltajien tulee olla tekemättä senkaltaista toimintaa, joka haittaisi lapsen ja hänen toisen vanhemmansa välistä suhdetta. Laki määrittää huoltajan kuuntelemaan lapsen omaa mielipidettä kaikissa häntä koskevissa päätöksissä. (Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 190/2019 2§, 4§.)

Olen omassa työssäni, lastensuojelun sosiaalityössä nähnyt, että lastensuojelun tehokkaalla työskentelyllä on merkittäviä mahdollisuuksia turvata lapsen etua. Bildjurschkin (2018) kokoaa kirjoituksessaan, Sipilän hallituksen vuonna 2014 käynnistämän lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (LAPE), tavoitteita. Tavoite oli kehittää tuen saamista ja nostaa lapsen etu ja oikeudet keskiöön. On lapselle tärkeää saada elää rauhassa, suojeltuna ja siten saada tukea myös vanhempiensa erotilanteissa. Lapsella on oikeus molempiin vanhempiinsa. (Bildjuschkin 2018, 5.)

Lapsen vieraannuttamisen näkökulmasta, on mielestäni hyvin tärkeää kehittää interventioita ja tukitoimia siten, että ne tunnistaisivat lasten ja perheiden moninaiset tarpeet. Vieraannuttaminen on haastava aihe. Ilmiönä sitä on vaikea tunnistaa ja sen lainsäädäntö vielä mielestäni tarkentumaton. Vieraannuttamiseen puuttuminen on edelleen viranomaisille haastavaa. Olen työssäni todentanut, että lapsen vieraannuttamiseen liittyy aina paljon näkymättömissä olevia puolia ja sen todentaminen eri tilanteissa on vaikeaa. Usein vieraannuttamisessa osana myös ovat, vanhempien psyykkiset oireet ja sairaudet.

Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin (EOAK/4063/2022), on antanut oman ratkaisunsa liittyen lastensuojelun toimiin vieraannuttamisen tilanteissa. Hän nostaa esiin tarpeen laatia tarkempia ohjeistuksia palveluihin. Saksin painottaa, että lainsäädännöllä pystyttäisi yhdenmukaistamaan tapoja kohdata näitä perheitä huoltoon liittyvien riitojen aikana. Saksinin mukaan lastensuojelun lähtökohtana on, olla puuttumatta huoltajien eroriitoihin ja tuomioistuimien tekee päätökset lasten huoltoon sekä tapaamisiin liittyen. Lastensuojelun sosiaalityöllä, näihin päätöksiin ei tulisi vaikuttaa. Saksin nostaa kuitenkin esiin, että tätä linjaa tulisi muuttaa ja tähdentää lastensuojelun tehtävää. Lastensuojelun tulee ammatillisesti tukea lasta ja perhettä. (Saksin EOAK/4063/2022.)

Tulevaisuuden lastensuojelun sosiaalityön tulisi olla, ei viimesijaista, vaan huolellisesti kohdennettua, suunnitelmallista ja tavoitteellista, monialaisesti toteutettua auttamistyötä. (Heinonen 2016, 260.) Anja Hannuniemi, toteaa omassa kannanotossaan vuonna 2018, että uusi laki ei huomioi huoltoriitojen rinnalla, lapsen vieraannuttamista. Hän korostaa, että lakiin tulisi lisätä pakkokeinoja, kuten uhkasakkoja tilanteisiin. Lastensuojelu on jo muutenkin kriisiytynyt ja tulisi huomioida, että lapset saisivat apua ennen kuin ajaudutaan korjaaviin toimiin kuten huostaanottoon. Hannuniemi myös toteaa, että lapsen läheisverkostoa tulisi kartoittaa laajasti. Yksikin välittävä aikuinen on suojaava tekijä ja voi estää hänen psyykkisen sairastumisensa. (Hannuniemi 2019, 1 – 4 ja 9.)

Perheiden tuki on huoltoriita- ja erotilanteissa usein hajaantunutta, eivätkä eri viranomaistahot työskentele yhdessä. Tämä voi osaltaan jopa mahdollistaa ja ylläpitää hankalia tilanteita ja huoltajien riitoja. Tätä on syytä muuttaa, asiantuntijoiden yhteistyötä kehittämällä, tutkimalla ja koordinoimalla. Lastensuojelun sosiaalityön osa, nähtiin tärkeäksi lasten ja perheiden tilanteiden selvittämisen, työskentelyn ja toisaalta myös eri palveluiden koordinoimien osalta. (Hautanen & Ritala-Koskinen 2022, 124–135.) Ana Tavares, Carla Crespo ja Maria Teresa Ribeiro (2021) ovat erityisesti vieraannutettujen kohdevanhempien kokemuksia. Tutkimuksen mukaan, on tärkeää kartoittaa, missä vaiheessa kunkin perheenjäsenen kokema vieraannuttamisprosessi on. Seuraukset vieraannuttamisesta, voivat näyttäytyä lapsilla ja vanhemmilla eriaikaisesti. (Tavares, Crespo & Ribeiro 2022, 1378 – 1380.)

Kirjallisuuskatsaukseni teoreettisena viitekehystenä sekä keskeisimpinä käsitteinä toimivat vieraannuttamisen, lastensuojelun sosiaalityön ja huoltoriitoihin liittyvät teemat. Kirjallisuuskatsaukseni on metodiltaan narratiivinen katsaus ja kohdistan tutkielmani, omalta osaltani sosiaalityön ammatilliseen kehittämiseen. Tavoitteenani on muodostaa näkemystä siitä, miten erityisesti lastensuojelun sosiaalityön työskentelyä voitaisi lapsen vieraannuttamisen tilanteissa kehittää. Tavoitteeni on myös kartoittaa ja tuoda näkyväksi teeman ympärillä tehtävän työskentelyn menetelmällisyyttä. Toivon, että voisin kirjallisuuskatsauksellani, olla osaltani kehittämässä lastensuojelun sosiaalityötä. Näin työskentely, näissä lapsen vieraannuttamisen tilanteissa, olisi mahdollisesti aiempaa vaikuttavampaa.

2 LAPSEN HUOLTOON LIITTYVÄT RIIDAT

Ero- tai huoltoriita on yleisesti ottaen tilanne, missä huoltajilla on parisuhteen loppumisen yhteydessä riitaa lasten huoltoon, asumiseen tai tapaamisiin. Huoltoriidoissa ei vanhemmilla välttämättä edes ole, tai ole ollut, selkeää parisuhdetta. Huoltoriita terminä, viittaa yleisesti oikeuteen ajautuneisiin prosesseihin, mutta myös muutoin vahvasti konfliktuneisiin tilanteisiin. (Hautanen & Ritala-Koskinen 2022, 124.) Kansainvälisen avioerotutkimuksen mukaan on näyttöä, että vaativat huoltoriidat ovat lapselle vahingollisia ja lapsen vuoroasuminen altistaisi riitelylle. Vuoroasumisessa vanhempien väliset konfliktit, voivat mitätöidä sen myönteisiä vaikutuksia lapseen. Lapset itse usein jättäytyvät vanhempien riitojen ulkopuolelle. Lapset saattavat, ottaa kantakseen myös vanhempiensa henkistä hyvinvointia. Avioerotilanteissa ja lapsen huoltomuotoja mietittäessä, olisikin tärkeää tarkastella perheen tukiverkostoa sekä keskittyä lapsen ja vanhemman välisen suhteen laadun kannatteluun. (Autonen-Vaaranemi 2018, 53–54, 61, 65 ja 71.)

Huoltoriita tilanteiden pitkittyessä, molemmilla huoltajalla ja lapsilla on voi olla asiakkuuksia eri palveluissa. Tilanteen pitkittyessä palvelut ovat kuitenkin hajaantuneet, eikä missään palvelussa ole kokonaisvastuuta tilanteesta. Joillain huoltoriidoissa keskiössä olevalla lapsella on sosiaalityön asiakkuus jo ennen vanhempien riitautumista. Joskus lastensuojelun asiakkuus aloitetaan tilanteen kärjistyessä tai sen pitkittyessä. Viranomaisten on pohdittava, onko huoltajilla mahdollisuuksia suojella lasta ja onko heillä siihen voimavaroja. (Hautanen & Ritala-Koskinen 2022, 124 ja 130.)

Kun pohditaan lapsen näkökulmaa vanhempien konflikti tilanteessa, on tärkeää huomioida tunteet ja niiden merkitys. Lapsilähtöisyys vaatii lasten tulkintojen ja lasten itsensä antamien käsitysten kuulemista. Riitatilanteissa lasten kokemana emotionaalinen turvallisuuden tunne järkkyy. Se on tärkeä osa perheympäristön ja lapsen hyvinvoinnin välillä. Sen kokeminen, suojaa lasta ja auttaa selviytymään myös haastavissa perhetilanteissa. Lapsen emotionaalinen turvallisuus järkkyy vanhempien välisen konfliktien takia. Tunnetyöskentely lapsen kanssa, on tärkeää ja tulee tunnistaa

hänen oma toimijuutensa perheiden tilanteissa. Tulee kuitenkin muistaa, että lapsella ei välttämättä ole sananvaltaa vanhempien väliseen riitaan. Tärkeää on kuitenkin muistaa kohdella lasta osallisena, eikä vain passiivisena uhrina. (Notko & Sevón 2018, 68-69 ja 85.)

2.1 Lapsen vieraannuttaminen

Vieraannuttamisen teemaa esiintyy usein vanhempien välisissä huoltoriidoissa. Lapsi voi olla osallisena vallankäytön ja kiusaamisen tilanteissa. Lapsi voi joutua välikäteen toisen huoltajan, toiseen huoltajaan kohdistuvaa uhkailua, kiusantekoa, kiristämistä ja syyllistämistä. Tästä toiminnasta puhutaan lapsen vieraannuttamisena. Vieraannuttaminen muodostaa vahvan riskin lapsen hyvinvoinnille, hänen mielenterveydelleen sekä myös hänen koko kehitykselleen. (THL 2023.)

Vieraannuttamisella tarkoitetaan sellaista toimintaa, missä toinen vanhempi pyrkii vaikuttamaan lapsen suhteeseen toisen vanhemman kanssa. Hän voi manipuloida lasta ja estää hänen tapaamisiaan vieraannutetun vanhemman kanssa. Pääosin suhde toisen vanhemman kanssa, on ennen vanhempien eroa ollut hyvä ja eron jälkeen se muuttuu toisen kaltaiseksi. Taustalla on usein Sinkkosen (2018) mukaan, vieraannuttajavanhemman persoonallisuushäiriö. (Sinkkonen 2018, 465.) Sinkkonen kirjoittaa, että joskus narsistinen ihminen, ei näe omaa osuuttaan suhteesta eroamiseen ja pyrkiikin syyllistämään siitä toista. Tämä voi tulla esiin haluna omia lapsi kokonaan itselle ja siten vieraannuttamaan toisen vanhemman heidän elämästä. (Sinkkonen 2011, s. 177.)

Vieraannuttaminen ei ole psyykkinen virallinen sairaus. Sen voi kuitenkin määritellä erilaisten piirteiden olemassa olon mukaisesti. Vieraannuttamiseen viittaa esimerkiksi se, että lapsella on, ennen vieraannuttamista, ollut hyvä suhde vieraannutettuun vanhempaan ja tilanne muuttuu. Tämä tapahtuu, ilman minkäänlaista todenperäisiä todisteita. Vanhemman huonosta vanhemmuudesta ei löydy merkkejä, vaikka vieraannuttava vanhempi toistuvasti nostaa esiin huonoja piirteitä toisesta vanhemmasta. Vieraannuttaminen on lapselle emotionaalista kaltoinkohtelua, missä hän tavallaan menettää molemmat vanhempansa. Vieraannutettu vanhempi konkreettisesti poistuu hänen elämästä, kun taas vieraannuttava vanhempi, ei kykene ajattelemaan hänen tunteitaan tilanteessa. Pitkittyessä tällä on vaikutuksia hänen persoonaansa, identiteettiinsä ja jopa moraalien kehitykseen. (Sinkkonen, 468–469.)

Richard Warshak (2012), on kutsunut vieraannuttamista eromyrkyksi ja lapsen aivopesuksi. Vieraannuttamisessa hänen mukaansa yritetään manipuloida lapsen ajatuksia. Tämän toiminnan seurauksena myönteiset tunteet, toista vanhempaa kohtaan

saattavat hävitä ja lapsi ei halua tavata häntä. Lapsi ja vieraannuttava vanhempi voivat myös kiusata toista vanhempaa, jopa sadistisesti, tuntematta siitä syyllisyyttä. Syytökset mitä vieraannuttamisen kohteesta esitetään, voivat olla jopa naurettavan tuntuksia. Lapset myös oikeasti uskovat omiin sanoihinsa ja tekaistuihin tarinoihin. (Warshak 2012, 29–30, 69 ja 74–75.)

Vieraannuttamista kokevista lapsista, suurin osa on 9–15-vuotiaita. Sitä nuoremmat lapset helposti eivät ”asetu” vanhemman manipuloinnin alle ja toimivat suhteissaan enemmän impulsiivisesti. Psykkiset ongelmat myös altistavat lasta vieraannuttamiseen. Turvattomuus lapsen ja vanhemman välisessä kiintymyssuhteessa, on myös riski vieraannuttamiseen. Lapsi on alttiimpi kokemaan eroahdistusta ja siten otollisempi vieraannuttamisen vaikutuksille. (Sinkkonen 2018, 467.)

Vanhemmat usein tekevät lastensuojeluilmoituksia toinen toisistaan huoltoriitosen aikana. Vieraannuttamisen kohdevanhempaa voidaan syyttää esimerkiksi lapsen hyväksikäytöstä, väkivaltaisuudesta tai kaltoinkohtelusta. Myös hänen vanhemmuuttaan ja taitoa toimia vanhempana voidaan yleisesti epäillä. Lastensuojeluilmoituksista koituvat toistuvat lapsen ja perheen palvelutarpeen arvioinnit, ovat lasta vahvasti kuormittavia. Vanhemmat voivat olla lapsen vieraannuttamisen tilanteissa hyvin muutosvastarintaisia ja he eivät näe toimintansa vaikutuksia omaan lapseensa. (Hautanen & Ritala-Koskinen 2022, 125.)

Vieraannuttamisoireyhtymän käsitteen, parental alienation syndrome eli PAS, on kehittänyt lastenpsykiatri Richard Gardner. Hänen kokemansa mukaan useat äidit tekivät eron jälkeen perättömiä ilmoituksia lapsen ja isän välisestä yhdessäolosta ja siten onnistuivat katkaisemaan heidän kontaktinsa jopa 90% oikeuteen ajautuneissa huoltoriidoissa. (Sinkkonen 2018, 466.) Hannuniemi (2018) on todennut, että lapset ovat vieraannuttamisen tilanteissa usein hyvin manipuloituja puhumaan ja saattava kertoa, aidon kuuloisesti, vastenmielisyydestä toista vanhempaa kohtaan. Tulisi hänen mukaansa hyödyntää Gardnerin jo vuosia sitten muodostamaa 8- kohdan vieraannuttamisoire luetteloa näissä tilanteissa ja huoltoriidoissa. Hannuniemi toteaa, että näin toimitaan jo monissa muissa maissa ja tällä kohotetaan päätöksenteon tasoa lapsen vieraannuttamisen tilanteissa. (Hannuniemi 2018, 4.)

Omassa artikkelissaan Helinä Häkkänen-Nyholm (2010) kirjoittaa vieraannuttamisen taustoista. Hänen mukaansa, vieraannuttamisen tilanteissa, vieraannuttamisen kohdevanhemmalla ja lapsella on ollut välillään normaali toimiva suhde. Vieraannuttava vanhempi voi esittää perusteettomia viitteitä siitä, että vanhempi olisi haitaksi lapselle. Häkkänen-Nyholm painottaa, että lapsen ja vanhemman oireiluihin, tulisi kiinnittää huomiota. Olisi tärkeää, että asian kohtaavat ammattilaiset osaisivat tunnistaa vieraannuttamista. (Häkkänen-Nyholm 2010, 502–503.)

Maija Sakslin (EOAK/4063/2022) on oikeusasiamiehen ratkaisussaan painottanut sitä, että vanhempien huoltoriita on vakava riskitekijä lasten hyvinvoinnille. Hän painottaa kirjoituksessaan lapsen suojelun tarvetta näissä tilanteissa. Lapsi voi ajatella, olevansa syy vanhempien väliselle konfliktille. Se aikaan saa haasteen lapsen mielen-terveyden kehittymiselle. Sakslinin mukaan lasta pitäisi, aiempaa enemmän, tukea silloin, kun hän joutuu osalliseksi vanhempien väliseen ero- ja huoltoriitaan. (Sakslin 2023, 4–6.)

Sinkkonen (2018) nostaa esiin sen, että vieraannuttamisen käsite on huonosti sisäistetty ja sen teoreettisia pohjia tai luotuja kriteeristöjä ei viranomaistoimissa aina pidetä totena. Sinkkosen mukaan vieraannuttaminen on lapsen kaltoinkohtelua, jota esiintyy hänen arvionsa mukaan, joka kymmenennessä eroprosessissa ja jopa neljäsosassa oikeuteen menneistä huoltajuusriidoista. (Sinkkonen 2018, 466–469.) Häkkänen-Nyholm (2010) kokoaa tutkimusten mukaan yleisimpiä vieraannuttamisen oireita lapsilla. Niitä olivat muiden muassa vihaa toista vanhempaa kohtaan, itseluottamuksen puute, turvattomuus. Oireina mainitaan myös lapsen erilaiset psykosomaattiset oireet, erilaiset pelot, univaikeudet, alakuloisuus ja jopa itsetuhoisuus, syömis-häiriöt, haasteet koulunkäynnissä, päihteiden käyttö, pakko-oireisuus ja ahdistus- ja paniikkihäiriöt. (Häkkänen-Nyholm 2010, 501.)

2.2 Lapsen huoltoon liittyvä viranomaistuki

Lapsen huollosta, siihen liittyvistä sisällöistä ja huoltajien vastuista säädetään lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta säädettyssä laissa (361/1983) tässä lapsenhuoltolaki. Lapsenhuoltolain 1 §:ssä (417/2007), on avattu lapsen tosiasiallisen huollon sisältö. Huollon pitää turvata lapsen kehitys ja hyvinvointi, huomioiden hänen yksilölliset tarpeensa ja hänen omat toiveet. Tässä lain pykälässä kirjataan, myös huollon turvaamaan lapselle myönteiset ja läheiset ihmissuhteet. Näitä ovat erityisesti hänen vanhempiensa kanssa. Lastensuojelulain 2.2§ (417/2007) määrittää sitä, että vanhempia ja huoltajia on tuettava kasvatustehtävässä ja tarjottava heille riittävästi tukea siihen. (Araneva 2022, 353–355.)

Eri palveluissa, työntekijöillä on lapsen huoltoon- ja tapaamiskäytäntöihin liittyen erityisiä tehtäviä. Lastenvalvojat vahvistavat sosiaalihuollon puolella, vanhempien sopimukset. Tuomarit määrittävät oikeudellisesti, tarvittaessa sopimuksia. Tämä kaikki vaikuttaa myös monialaisen työn kehittämiseen (Hautala & Ritala-Koskinen 2022, 124). Lapsen huollosta päätettäessä lapsen etu tulee aina olla huomioitu. Lapsen edun ensijaisuudesta, päätetään lapsen oikeuksien sopimuksen 3.1 artiklassa ja EU:n perusoikeuskirjan 24.2. artiklassa. Laissa säädetään myös huoltajien yksimielisyyden merkityksestä, jos ei ole syytä olettaa, että ratkaisu ei toteuta lapsen yksilöllistä etua.

On syytä myös huomioida vanhempien kyky asettaa lapsensa tarve, omien ristiriitojen edelle. Lasta on lain mukaan suojeltava kaikenlaiselta väkivallalta. (Tolonen, Hannele & Linnanmäki, Kirsikka 2020, 22 – 23 ja 34.)

Lapsenhuoltolain 7 §:ssä ja 7 a §:ssä (316/1983) mukaan lapsen vanhemmat voivat sopia lapsen huollosta, asumisesta ja tapaamisista. Lapsenhuoltolain 8 §:ssä (316/1983) säädetään, että vanhempien tekemän sopimuksen vahvistamisesta. Sopimus on tehtävä kirjallisesti ja sen vahvistaa lastenvalvoja tai muu määräyksen saanut hyvinvointialueen viranhaltija. Tässä sopimuksessa on myös noudatettava lapsen edun ensisijaisuutta ja sen on huomioitava lapsen omat mielipiteet asioista. (Araneva 2022, 366 – 368.)

3 LASTENSUOJELUN SOSIAALITYÖ

Lastensuojelua ohjaa lapsen edun periaate. Sillä voidaan perustella lastensuojelun päätöksiä ja tukitoimia. Yhteiskunnan velvollisuus sekä vastuu on, varmistaa lapsille hyvän kasvun toteutuminen. Työskentelyssä painottuu lapsen edun käsite ja päätökset tehdään sen nojalla. Lastensuojelun tehtävä tasapainoilee tuen ja kontrollin välillä. Kaikkien toimien pitää kuitenkin olla perusteltuja ja perustua lainsäädäntöön. Jotta lastensuojelun tehtävä toteutuisi, on valta aina perusteltava lapsen oikeuksista käsin lastensuojelulain (341/2007) mukaisesti. Lastensuojelun on työskenneltävä mahdollisimman hienovaraisesti, muistaen aina avoimuuden toimien ensisijaisuus. Lasten ja perheiden palveluissa lähtökohtana on vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä. Vanhemmuuteen suunnattu varhainen tuki, ehkäisee korjaavien toimien tarvetta. (Heinonen 2016, 243 – 244, 247, 250 ja 253 – 254.)

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten, lapsen oikeuksien sopimuksen sekä muun kansainvälisen lainsäädännön perustana on, että lapsen vanhemmat ja pääsääntöiset huoltajat vastaavat lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kasvatuksesta. Julkisella vallalla on kuitenkin velvollisuus tukea vanhempia ja huoltajia tässä tehtävässä. Viranomaisilla on myös tarvittaessa puuttua tilanteisiin, sen edellyttävässä määrin. (Araneva 2022, 5.)

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisesti julkisella vallalla on velvollisuus järjestää sosiaalihuollosta lapsella, vanhemmalle ja perheelle heidän hyvinvointiaan tukevat palvelut. Tälle työlle reunaehdot antavat, perustuslaissa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvatut oikeudet. Sosiaalihuoltolaki on tarkoitettu varhaisen vaiheen palveluiksi. Kun lapsen ne todetaan riittämättömiksi, lapsen kehitystä ja terveyttä vaarantavien sosiaalisten ongelmat kärjistyvät tai pitkittyvät on tarvetta erityisen suojelun lastensuojelulain (417/2007) mukaisille palveluille. Lastensuojelulain nojalla tehty lapsi- ja perhekohtainen työskentely pyrkii korjaamaan tilannetta niin, ettei lapselle tulisi hänen kehitystään tai terveyttään vaarantavia vaurioita. (Araneva 2022, 5 – 6.)

3.1 Lapsen edun käsite

Lapsen etu ja siihen viittaaminen, on osa virallista lapsenhuoltokieltä ja nykylastensuojelun sosiaalityön ydinkäsite. Sen rinnalla viitataan muun muassa lapsen osallisuuteen, intresseihin, tarpeisiin ja näkökulmiin. Lastensuojelun ohjenuorana sekä lainsäädännön ja lapsen huoltoa koskevien päätösten tavoitteena on suomen lainsäädännössä, työskennellä lapsen edun mukaisesti. Myös muiden ratkaisuperiaatteiden tulee olla lapsen edun periaatteen mukaisia ja ne eivät saa tulla vahvemiksi kuin lapsen edun periaate. (Pösö 2012, 76.)

Lapsen edun käsite määrittää sitä, että toimenpiteiden ja niiden vaikutuksia lapsen kannalta, arvioidaan ja erityisesti pohditaan sitä, että lapsella olisi oikeus kasvaa huolehtivissa olosuhteissa. Huoltajan ja lapsen suhde pitäisi olla pysyvä ja pitkäaikainen. On tärkeää huomioida lapsen henkilökohtaiset yksilölliset tarpeensa, sekä hänen oman identiteettinsä kehittyminen. Tärkeää on, että turvataan lapselle muun muassa tasapainoinen kehitys, läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet, mahdollisuus saada hellyyttä ja ymmärrystä, huolenpitoa, turvaa ja mahdollisuuden vaikuttaa omiin asioihinsa. (Pösö 2012, 79–81.)

Lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artikla 1 kappale säätelee lastensuojelun työntekijöitä, asettamaan aina lapsen edun, ensimmäiseksi ratkaisuperiaatteen päätöksissä lapsen asioissa. Tärkeää lastensuojelun sosiaalityössä on tiedostaa lapsen perus- ja ihmisoikeudet, joita lastensuojelulain (417/2007) suojataan. Viranomaismenettelyyn tulee olla aina huolellista ja hienovaraista, kunnioittaa asiakkaan yksityisyyden suojaa ja muita oikeuksia, eikä toimilla saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä. Julkisen vallan perustuslain 22 § (731 / 1999) mukaisesti, on myös velvollisuus turvata asiakkaan oikeuksien toteutuminen. Lapsen oikeuksien sopimus on painoarvoltaan tärkeä oikeuslähde kaikissa lapsen oikeuksiin liittyvissä asioissa. Tämä sopimus on laaja, kattava ja yksityiskohtainen ja nostaa lapsen aktiiviseksi toimijaksi omassa asiassa. (Araneva 2022, 7–9.)

3.2 Lastensuojelun systeeminen työmalli

Vuonna 2008 on Englannissa syntynyt ”Reclaiming social work in Hackney” oli silloin täysin uudenlainen työskentely malli. Sen tavoitteena oli turvata perheiden yhdessä olemisen intensiivisellä, riittävän vanhaisella tuella. Suomessa systeeminen lastensuojelun työmalli on kehitetty tästä mallista. Sitä pilotoitiin THL:n luotsaamana, Suomessa vuosien 2016–2018 aikana. Työskentely oli mukana valtakunnallista lasten ja

perheiden palvelujen muutosohjelmaa (LAPE). Mallin tarkoituksena, oli kehittää lasten ja perheiden sosiaalityön laatua Suomessa, systemisen työmallin keinoin. Työmallin käyttö on jatkunut, pilotoinnin jälkeen, valtakunnallisesti. (Aaltio & Isokuortti 2019, 9.)

Lapsen ja perheen osallisuutta huomioivan moniammatillisen työotteen tavoitteena, on saada perheen tukiverkosto toimimaan samanaikaisesti perheen ympärillä. Tavoite on muodostaa heidän ympärilleen verkosto, systemisyyden ja reflektiivisen työskentelyn keinoin. Työskentely on suhdeperustaista ja perustuu perheterapian terapeuttien lähestymistapojen soveltamiseen lastensuojelun sosiaalityössä. (Ruusunen & Koskinen 2022, 151.) Lastensuojelun systemisessä työmallissa on tavoiteltu uudenlaista lähestymistapaa, menetelmällisyyttä sekä periaatteita lastensuojelun asiakastyöhön. Mallin mukaisessa työskentelyssä, korostuu rakenne, toimintaperiaatteet, jotka ohjaavat työntekijöitä ja parantavat asiakastyön tasalaatuisuutta. Mallin myötä on tähdätty muutoksiin sekä asiakastyössä, että myös organisaatioissa. (Aaltio & Isokuortti 2019, 10.)

Systemisen työmallin onnistuminen vaatii oikeanlaisen ympäristön, tiimin, työntekijöiden sitoutumista sekä myös asiakkaiden osallisuutta. Työntekijöille on haaste luoda asiakkaille konteksti, missä he haluavat työskennellä systemisesti lastensuojelunviranomaisen rinnalla. Työskentely asiakkaiden kanssa on oltava intensiivisempää ja se vaatii oikeanlaiset resurssit toimiakseen. (Aaltio & Isokuortti 2019, 25.) Perheiden vaikeiden tilanteiden ratkaiseminen, vaatii moniammatillista yhteistyötä. On tärkeää huomioida sekä lapsen, että vanhemman oma ymmärrys heidän arjestaan sekä olosuhteet, joissa he arkeaan elävät. Työntekijöiden on tärkeää asettua asiakkaan asioiden äärelle. (Ruusunen & Koskinen 2022, 153.)

4 TUTKIELMAN TARKOITUS JA TOTEUTUS

Vieraannuttamisen teemaa on Suomessa tutkittu vielä vähän. Eniten tutkimusta teemasta, on omien tarkastelujeni mukaan, tehty ruotsissa sekä saksassa. Helinä Häkkänen-Nyholmin, Tiina Tuurin ja Taina Laajasalon (2013), vieraannuttamista käsittelevä tutkimus on ensimmäinen Pohjoismaissa tehty tutkimus. Tämä tutkimus oli Helsingin yliopiston käyttäytymistieteen laitokselle tehty ja siinä koottiin yhteen 101 avio- ja avoeron läpikäyneen vanhemman kokemuksia, vieraannuttamiselle altistumisesta. Julkaisu kokosi myös laajasti ulkomaalaista tieteellistä tutkimusta teemasta. Tutkimus nosti esille yhteiskunnan sosiaalipalveluiden toimivuuden ja yhteistyön merkityksen huoltoriitoja ratkottaessa. Risto Karttunen (2010) oli tehnyt jo aiemmin väitöskirjan, käsitellen juurikin huolto- ja tapaamisriidoissa tehtävää lapsen kuulemistä.

Myös Anja Hannuniemen (2015) väitöskirja, vuodelta 2015 käsittelee vanhempien mielenterveyshäiriöitä ja vieraannuttamista lapsen huoltoriidoissa. Kyseessä on lääkintäoikeudellinen ja oikeussosiologinen tutkimus ja sen tuloksissa nousee lakisäänteisen psykiatrisen selvityksen tekemisen merkitys. Selvitys on tärkeä erityisesti tilanteissa, missä nähdään riski huoltoriidan pitkittymisestä. Hannuniemen tutkimuksen mukaan jopa 40 prosentilla huoltoriitoihin osallistuvista vanhemmista on psyykinen sairaus tai ongelmia päihteiden käytön kanssa. Hannuniemen tutkimuksessa todetaan myös, että huoltoriitojen osalta jopa 67 prosentilla lapsista, on lastensuojelun asiakkuus. Hannuniemi myös kokoaa, että pitkittyneissä huoltoriidoissa, lastensuojelun asiakkuus on kaikilla lapsilla. Vieraannuttamisen teemaa on käsitelty Suomessa useissa alemman tason tutkimuksissa sosiaalityön saralla.

Olen työskennellyt vuosia lastensuojelun sosiaalityössä. Voin kokemuksestani todeta, että yhä useamman lapsen, lastensuojelun asiakkuuden taustalta, löytyy jonkinlainen huoltajuuteen liittyvä riita. Olen työssäni kohdannut useita lapsia, jotka elävät huoltajien riitojen ja erimielisyyksien välissä. Kuitenkaan tätä teemaa ei ole paljon vielä tutkittu suomessa. Tutkielmani lähtökohtana on ollut oma ammatillinen osaa-

miseni lastensuojelun sosiaalityöstä ja sen hyödyntäminen tutkielman teemaan liittyen. Olen halunnut paneutua tarkemmin tapoihin, miten lapsia ja perheitä voitaisiin lastensuojelun sosiaalityössä tukea entistä paremmin ja vaikuttavammin. Tutkielmani teoreettinen ja käsitteellinen viitekehys muodostuvat lapsen huoltoon liittyvistä huoltoriidoista, vieraannuttamisen sekä lastensuojelun sosiaalityön teemoista.

4.1 Tutkielman tehtävä

Kirjallisuuskatsauksessa tavoitteena on rakentaa kokonaiskuvaa vastaamaan asetettuun tutkimuskysymykseen. Kirjallisuuskatsaus on aina tutkimusta, jo olemassa olevasta tutkimuksesta. Tämän metodin tarkoitus on tiivistää aiemmin tehdyn tutkimuksen johtopäätökset asetettuun tutkimuskysymykseen vastaukseksi. Tavoitteena on muodostaa kriittinen synteesi temasta. Kirjallisuuskatsaus on monimenetelmällinen ja analyttinen tutkimustapa, missä korostuu järjestelmällisyys, kriittinen lukeminen ja arviointi sekä tutkielman tulosten analysointi uuden tiedon muodostuksen taustalla. (Vilka 2023, 11 – 13.)

Toteutin oman kirjallisuuskatsaukseni vastaamaan tutkimuskysymykseen:

Miten lastensuojelun sosiaalityö, voi olla tukena lapsen vieraannuttamisen tilanteissa?

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on yksi traditionaalisin tutkimusmetodi. Sillä etsitään vastausta aiemman tutkimuksen pohjalta, siihen, mitä ilmiöstä jo tiedetään. Metodilla voidaan, luoda tiivistystä tai uudenlaista kokonaiskuvaa käsiteltävästä aiheesta ja myös tunnistaa lisätutkimuksen tarvetta. Narratiivisella katsauksella voidaan johdonmukaisesti tunnistaa, kyseenalaistaa ja tuoda esiin aiemman tutkimuksen aukkoja tai ristiriitoja. Tutkimusprosessissa tutkijan ymmärrys temasta kasvaa kehämäisesti ja tuloksiset perustuvat tutkijan oivalluksiin. (Vilka 2023, 21 – 22.)

Kirjallisuuskatsaukseni on metodiltaan narratiivinen katsaus ja kohdistan tutkielmani, omalta osaltani, sosiaalityön ammatilliseen kehittämiseen. Olen syventynyt käsillä olevaan teemaan laajasti katsausprosessini aikana. Tavoitteenani on muodostaa näkemystä siitä, miten erityisesti lastensuojelun sosiaalityön työskentelyä voitaisiin lapsen vieraannuttamisen tilanteissa kehittää. Tavoitteeni on myös tuoda näkyväksi, teeman ympärillä, työskentelyyn liittyvää menetelmällisyyttä ja uudenlaista käsitteilykulttuuria. Käytän tutkielman toteuttamisessa omaa ammatillista osaamistani ja ymmärrystä käsillä olevista teemoista. Tutkimusprosessini olen avannut mahdollisimman avoimesti. Totean sen olevan minun oma näkemykseni, eikä täten täysin tois-

tettavissa. Mielestäni olen, perustellusti käyttänyt, omaa mahdollisuuttani kuvata lastensuojelun sosiaalialalla, relevantisti käsillä olevaa, lapsen vieraannuttamisen teemaa.

Hanna Vilkka (2021) on todennut, että laadullisen tutkimuksen voidaan sanoa olevan pätevä ja jopa yleistettävä, jos aikaansaadut tulokset ja vastaavat tutkimuksen tutkimuskysymykseen. On tärkeää, että tulosten taustalta löytyy tematisoitu kokonaisuus. Loppujen lopuksi, laadullisessa tutkimuksessa, luotettavuus perustuu tutkijan rehellisyyteen sekä hänen tekemiinsä valintoihin ja ratkaisuihin. Tärkeää on myös, että tutkimuksen lukija päätyy samaan tulokseen tutkijan kanssa. (Vilkka 2021, 195-196.)

4.2 Tiedonhaku

Oma ammatillinen osaamiseni ja koulutustaustani on ohjannut suuresti tiedonhakuani. Tein tiedonhakua kevään 2023 aikana ja dokumentoin kaikki löytämäni, mielenkiintoiset aineistot taulukkoon. Tiedonhakuni on keskittynyt Jyväskylän yliopiston kirjaston tietokantoihin, joista käytin JykDokin tietokantaa, Applide Social Sciences Index and Abstracts (ASSIA) (ProQuest) sekä Google Scholar kansainvälistä aineiston hakuja. Tämän lisäksi hain aineistoa suoraan erilaisista tutkimuksen aikakauslehdistä Januksen arkistoa hyväksi käyttäen. Osan lähteistäni olen löytänyt käyttämällä Terveystieteiden- ja hyvinvointilaitoksen ja ensi- ja turvakotiyhdistyksen verkkosivuja sekä tutkimalla vieraannuttamisen teemaan liittyvää aineistoa.

Hakusanani täydentyivät prosessin aikana ja tarkensin hakujani. Kun tutkimuskysymykseni oli tutkielman prosessin edetessä tarkentunut ja pystyin kohdentamaan aineistonhakuani vastaamaan siihen, alkoi lopullinen aineisto löytyä. Tavoitteenani oli löytää, mukaan valittaviksi artikkeleiksi, juuri tutkimuskysymykseeni vastaavia. Käytin lumipallotekniikkaa (eng. Snowball sampling) eli etsin merkityksellisiä aineistoja tutkimusaineistokseni. Tällä tavoin saavutin oman rajatun aineistoni, mikä täydentyi siihen saakka, kunnes päätin, että nyt aineiston hankkimiseen laittamani työmäärä alkoi olla liian suuri. Vilkka (2023) on todennut, että on tutkijan omalla vastuulla, päättää milloin aineisto on valmis ja jatkaa aineiston analysointivaiheeseen. (Vilkka 2023, 66.)

Hakusanoina käytin tutkielman prosessissani; "Vieraannuttaminen", "Parental alienation", "child care", "social work", "lastensuojelu". Poissulkumenetelmänani oli rajata aineistoa, koskemaan vain vuosien 2019– 2023 välillä julkaistuja. Keskitin hakuni myös vertaisarvioituihin aineistoihin. Valitsin aineistosta niitä, missä paneuduttiin tarkemmin vieraannuttamiseen puuttumiseen sosiaalityön eri keinoin. Yhtenä va-

lintakriteerinä pidin myös sitä, että aineistoon tulisi kattavasti kansainvälistä tutkimusta. Tätä perustelen sillä, että Suomessa vieraannuttamisen teema, ei vielä ole laajasti tieteellisesti tutkittua.

4.3 Tutkielman aineiston kuvaus

Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt aineistoa, jotka kattavasti vastaavat asettamani tutkimuskysymyksen. Aineisto on valikoitunut suuresta kokonaisuudesta. Valikointiprosessissani olen käyttänyt, jo aiemmin mainitsemiä poissulku menetelmien lisäksi, omaa ammatillista näkemystäni ja tutkijan oikeutta koota oma tutkimusaineisto tulostensa pohjaksi.

Tutkielmani aineisto:

Jaakola, Anne-Mari. 2020: Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä.

Kyseessä on Itä-Suomen yliopistoon tehty väitöskirja tutkimus. Siinä tarkasteltiin sosiaalityöntekijöiden tapoja, tehdä lapsen tilanteen arviointia lastensuojelun sosiaalityössä. Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena (N=506) ja sen tulokset lisäävät lastensuojelun tietoperustaa lapsen tilanteen arvioimisesta.

Koulu, Sanna. 2019: Lapsenhuoltolain uudistus ja ymmärrys perheestä.

Kyseessä on artikkeli, joka avaa Sanna Koulun tekemää väitöskirjaa samasta aiheesta. Puheenvuoro muotoisessa artikkelissa kirjoittaja arvioi lapsenhuoltolain uudistusta, tarkastellen sen ymmärryksiä perheestä ja lasten asemasta. Koulu toteaa, että lakimuutoksessa haettiin ratkaisua huoltoon liittyviin ongelmiin. Kuitenkin lapsen rooli jää lakitekstissä etäiseksi ja julkisten toimijoiden osaamiselle ja asiantuntemukselle asennetaan yhä enemmän painoa.

Vaitomaa, Johanna, Muukkonen, Tiina & Rautio, Susanna (toim.). 2021: Vaativan erotyön käsikirja.

Ensi- ja turvakoti liiton julkaisema aineisto kokoaa yhteen pitkittyneiden ja riitautuneiden erojen tukitoimia. Eri kirjoittajat tiivistävät näitä tilanteita kuvaavan, monimutkaisuus ja toistuvat viranomaisprosessit. Julkaisussa avataan ja analysoidaan vakavia erotilanteita moniulotteisena ja monitieteistä pohdintaa tarvitsevana ilmiönä. Julkaisussa kootaan myös Ensi- ja turvakoti yhdistyksen Turvassa- hankkeessa opittua ja kehitettyä tietoa.

Doughty, Julie, Maxwell, Nina & Slate, Tom. 2020: Professional responses to ‘parental alienation’: research-informed practice.

Kyseessä on Walesissa koottu katsaus vieraannuttamiseen liittyen. Katsaus paljastaa, että on vielä vähän tietoa vieraannuttamisen käsitteestä, sen yleisyydestä, vaikutuksista ja siihen puuttumiskeinoista. Artikkeliki kokoaa yhteen viimeaikaista kehitystä teeman ympärillä ja vähentää myyttejä liittyen siihen. Kirjoituksessa paneudutaan myös auttajatahojen keinoihin, olla menemättä mukaan tai uskomaan kaikkea kuulemaansa vieraannuttamisen voimakkaista narratiiveista.

Saulyn Lee-Maturana, Mandy Matthewson & Corinna Dwan. 2022: Ten key findings on targeted parents’ experiences: Towards a broader definition of parental alienation.

Kyseessä on neljävuotisen tutkimuksen kooste. Tutkimuksessa keskityttiin vieraannutetun vanhemman kokemuksiin kartoittamiseen. Kysely toteutettiin haastattelututkimuksena ja siihen osallistui yhteensä 54 lapsestaan vieraannuttamisen kohteeksi joutunutta vanhempaa. Tutkimuksessa koottiin vanhempien kertomuksien mukaan kymmenen kohtaisen listan, miten heidän asemaansa voitaisi jatkossa turvata paremmin ja miten toimintaan pystyttäisi puuttumaan. Tutkijat totesivat, että teemaan liittyen jatkotutkimusten tekeminen on tarpeen. Tarvitaan maailmanlaajuisesti lisää tietoa vieraannutetun vanhemman näkökulmasta.

Mercel, Jean. 2019: Examining parental alienation treatments: Problems of principles and practices.

Mercel nostaa artikkelissaan esiin konfliktoituneiden huoltoriita ja erotilanteiden lapset, jotka pitävät toista vanhempaa parempana kuin toista. He vastustavat toisen vanhemman tapaamisia ja epäillään hänen toimintaansa eri tavoin. On epäilyä, että vieraannuttava vanhempi on manipuloinut lapsen ajatuksia ja luonut vastakkain asetelman heidän välilleen. PA (Parental alienation) eli vieraannuttamisen poistamiseksi on kehitetty hoitomenetelmiä, jotka ovat usein pitkäaikaisia ja kestävät jopa vuosia. Mercel nostaa artikkelissaan hoitojen tehotuuden ja ehdottaa niiden sijasta toisenlaisia tukitoimia ja hoitomenetelmiä.

Hall, Christopher & Slembrouck Stef. 2021: Working within frames and across boundaries in core group meetings in child protection.

Kyse on artikkelista, mikä on osana tutkimuskokooma teosta ”Interprofessional collaboration and service user participation”. Artikkelissa paneudutaan Englannissa vuonna 1986 kehitetyn, eri lastensuojelu viranomaistahojen yhteistoimintaan. Viranomaistoiminta ydinryhmätoiminta eli CGM otettiin käyttöön, jotta tietojen siirto lasten ja perheiden asioissa saataisiin toimivammaksi. Ta-

voitteena oli saada muutosta erityisesti lapsiin kohdistuviin väkivallan tekoihin liittyvään, viranomaisten yhteiseen huoleen. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että ryhmä ei ole saavuttanut tavoitteitaan. Yhteistoiminnassa eri viranomaisten panos ei ole tasapainossa ja toimivaltojen erot aiheuttavat haastetta.

Karttunen, Risto. 2010. Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa.

Kyseessä on Tampereen yliopistoon tehdystä väitöskirjasta ja sen tarkoituksena on lapsen kuulemisen huoltajuusriidoissa ammatillinen kehittäminen. Lapsi voi joutua suojattomaan asemaan vanhempien riidellessä hänestä. Etnografisessa laadullisessa asiakirjatutkimuksessa, aineistona olivat huoltajuuteen liittyvät olosuhdeselvitykset sekä oikeuden määräämät huoltajuusriitoihin liittyvät täytäntöönpanosovittelut.

4.4 Aineiston analyysin kuvaaminen

Tutkimuksen aineiston sisällönanalyysi pyrkii luomaan hajanaisesta aineistosta esiin mielekkään ja informatiivisen kokonaisuuden vastaamaan tutkielman kysymykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122 – 127) Vilkka (2023) on todennut, että kun tuntee tutkimuksen kohteen hyvin ja valitsemansa aineiston on niiden erittelyyn ja vertailuun hyvät mahdollisuudet. Siten on helpompi myös itse tehdä omia päätelmiä tutkielman tuloksiksi. Sisällönanalyysissä onkin kyse, alkuperäisten tutkimusten tutkivasta lukemisesta, jossa muodostetaan uudenlainen asiakokonaisuus eli synteesi. (Vilkka 2023, 87.)

Aineiston käsittely perustuu aina tutkijan tulkintaan. Aineistoa hajotetaan osiin, käsitteellistetään sekä muodostetaan loogisia kokonaisuuksia. Aineiston induktiiviseen analyysiin kuuluvat kolme eri vaihetta. Ensin aineisto redusoidaan, sitten ryhmitellään eli klusteroidaan ja sitten luodaan käsittekokonaisuuksia näistä saaduista tiedoista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122 – 127) Aineistosta etsitään ilmiöiden analogioita ja tunnistetaan samanlaisia metaforioita eri asioista. On tarpeen myös vertailla aineistojen havaintoja ja etsiä ristiriitaisuuksia. (Vilkka 2023, 87.) Ryhmittelyn yksikkönä voi olla tutkittavan ilmiön käsitys, piirre tai ominaisuus. Luokittelun tuloksena syntyy yleisempiä käsitteitä, jotka muodostavat tutkimuksen johtopäätökset. Kun tutkielman teoriapohjaa ja käsitteitä yhdistetään syntyvät tutkielman tulokset. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122 – 127.)

Olen muodostanut omasta aineistostani ensin teemoittelun avulla merkityksellisiä osia ja ryhmitellyt aineistostani redusoituja otoksia, muodostamieni otsikoiden alle. Näitä analyysini yläotsikoita olivat; moniammatillinen työskentely, lapsen etu,

terapeuttinen työskentelyote. Kokosin tiedot käsin erillisille papereille aineistosta otsikoiden alle. Tämän jälkeen muodostin yhteneväisen vastauskokonaisuuden teemoista. Koko analyysivaiheen ajan, muodostin mielessäni vastausta asettamaani tutkimuskysymykseen. Tutkimuskysymys oli minulla kirjoitettuna koko tutkielmaprosessin ajan pienellä lapulla, jotta se pysyi koko ajan mielessä. Tutkielman tulokset olen johtanut, muodostaen vuoropuhelua aineistosta nousseiden otosten välillä. Johtopäätöksenä olen käsitellyt näitä yläotsikoita yhdistellen ja muodostanut yhtenäisen pohdinnallisen johtopäätöksen, tutkielmastani, työni viimeiseen lukuun.

5 TUTKIELMAN TULOKSET

Olen käsitellyt aineistoa laajasti, muodostaen, systemaattisen teemoittelun avulla, esiin nousseita tuloksia. Pääotsikoikseni tutkielmassani nousivat; moniammatillisuus, lapsen etu ja terapeutin työote. Kokosin aineistosta tässä osiossa tutkielmani tulokset kokonaisuuksina, tuloksia kuvaavien pääotsikoiden alle. Lopuksi kokosin johtopäätöksiä tuloksista ja muodostin myös omaa näkemystäni, vastaukseksi asettamaani tutkimuskysymykseen.

5.1 Moniammatillinen tuki vieraannuttamisen tilanteissa

Aineistosta nousi esiin vahva tuen tarve ja erityisesti näyttäytyi tarve moniammatilliselle tuelle. Saylyn Lee- Maturana, Mandy Matthewsson ja Corinna Dwan (2022) nostavat, omassa tutkimuksessaan, esiin vieraannutetun vanhemman kokemuksia lapsen vieraannuttamisen tilanteissa. Tutkijat ajattelivat, että erityisesti näillä vanhemmilla on tuen tarvetta huoltoriidoissa. Tutkijat kokosivat viisi kohtaisen ehdotuksen, miten toteuttaa interventioita vieraannutuille vanhemmille. Tilanteet voivat ajaa henkilöt itsetuhoisuuteen ja mielenterveyden vakavaan järkkymiseen. Tutkijat ehdottavat, että vieraannuttamisen kohteeksi joutuneille huoltajien tukeen tulisi keskittyä. Heitä tulisi rohkaista löytämään elämässä muita tarkoituksia lapsesta erolla olemisen suremisen sijaan. Tässä mielenterveyden palveluilla on suuri merkitys. Tieto mahdollisesta vieraannuttamisesta ja sen vaikutuksista on myös tärkeää avata tälle vanhemmalle. On tärkeää tiedostaa, että käsillä on vaikea ja kompleksinen perhetilanne, mikä vaikuttaa koko perhekokonaisuuteen. Sen ratkaisemiseksi moniammatillinen tuki on erityisen tärkeää. Tukitoimissa tulee tiedostaa riskit, mitä siitä voi tapahtua, jos tilanteisiin ei puututa. (Lee- Maturana, Matthewsson & Dwan 2022, 2690 – 2693.)

Vaativan erotyön käsikirjassa (Vaitomaa, Muukkonen & Rautio 2021) Anna Nikupeteri ja Merja Laitinen kirjoittavat ero- ja huoltoriidoista. Kirjoittajien mukaan on

tärkeää huomioida, että palvelujärjestelmä voi myös ylläpitää tilanteita. Vanhemmat voivat luoda tai ylläpitää konfliktia ammattilaisten tuella. Vanhemmille luodaan, huonoimmassa tapauksessa, omat ”taistelutantereet”, missä he viranomaisten tuella taistelevat toisiaan vastaan. Palvelujärjestelmä voi myös olla kehä, jossa perheen asiat siirtyvät toisesta palvelusta toiseen. Perheiden auttaminen näissä tilanteissa vaatii ehdottomasti moniammatillisuutta sekä laajaa osaamista. Moniammatillisen yhteistyön merkitys on suuri. (Nikupeteri & Laitinen 2021a, 22–23.) Kirjoituksessa nostetaan esiin myös ajatus, että vaikka parisuhteen päättymisen on yksityinen asia, tulee siitä yhteiskunnallinen ja ammatillinen, kun erossa ajaututaan huoltoriitaan. (Nikupeteri & Laitinen 2021a, 20)

Christopher Hall ja Stef Slembrouck (2023) käyvät omassa kirjoituksessaan läpi moniammatillista tukea lastensuojelussa. Heidän mukaansa lastensuojelun asiakassuunnitelmissa ja palveluissa, tulisi nähdä tarve ydinryhmä viranomaisyhteistyölle ja järjestää moniammatillisia yhteispalavereja lapsen asioissa. On tärkeää huomioida eri viranomaistahojen yhteistyö ja määritellä heidän vastuunsa lapsen ja perheen asioiden hoidossa. Näin varmistettaisiin paremmin lapsen turvallisuus ja huomioitaisi hänen tarpeensa. Tämä yhteistoiminta palaveri tulisi pitää mahdollisimman pian palvelutarpeen toteamisesta. (Hall & Slembrouck 2023, 85–86.) On tärkeää muodostaa ammattilaisten yhteinen tilannekuva perheiden tilanteissa. Tämä on mahdollista vain, kun työskentelijät pääsevät yhtenäiseen tulkintaan, mistä konfliktissa on kyse. Kukaan ammattilainen ei kuitenkaan yksin voi ratkaista tai auttaa näissä tilanteissa. (Nikupeteri & Laitinen 2021b, 64–68.)

Sanna Koulu on omassa väitöskirjassaan käynyt läpi lapsen huoltolain uudistusta. Hänen mukaansa yksi uuden lapsen huoltolain uudistuksen haaste on, se miten laki huomioi perheiden moninaisuuden ja jokaisen lapsen yksilöllisen edun. Tärkeää se on varsinkin silloin kun viranomaisilta edellytetään toimia. Tällä hän tarkoittaa, pidemmälle menevää perheen tilanteen arvioimista, kuin mikä on välttämättä mahdollista lapsen huoltosopimusta vahvistettaessa. Perheen, lapsen ja viranomaisten muodostama kokoonpano, ei ole tasasivuinen kolmio ja valta ei jakaudu tasan. Vanhempien huoltoriitoja jäsennetään joko parisuhderistiriitojen tai kaltoinkohtelun ja väkivallan termein. Sen sijaan lapsen rooli jää usein vähäiseksi. (Koulu 2019, 419–420.)

Emmi Heikkinen (2021) avaa vaativan erotyön käsikirjassa (Vaitomaa ym. 2021) moniammatillisen työskentelyä huoltoriitojen yhteydessä. Joskus ammattilainenkin voi tavallaan ”sokeutua” tilanteissa, ja asettua tahtomattaan inhimillisesti toisen osapuolen puolelle ja keskittyä johonkin tiettyyn näkökulmaan ja ratkaisuun. On etsittävä ratkaisuja isommalla ammattilaisten joukolla, useasta eri näkökulmasta. Tärkeää moniammatillisessa työskentelyssä on muistaa, toimia asiakkaan luottamusta vaalien. Jos luottamusta ei ole, asiakkaan oma sitoutuminen työskentelyyn on huonompaa. Moniammatillisessa työskentelyssä täytyy vallita, yhteinen tahtotila ja vastuun pitää

jakautua tasaisesti. Tuen on myös oltava tarpeeksi pitkäaikaista ja intensiivistä. (Heikkinen 2021, 71 – 72.)

Myös Hall ja Slembrouck (2023) nostavat esiin moniammatillisen työskentelyn haasteita. Haasteena yhteistoiminnassa nähtiin jopa viranomaisten käyttämä oman ammattiryhmän jargon eli ammattikieli, mitä toiset eivät välttämättä ymmärtäneet. Viranomaisten välisessä yhteistyössä oli haasteita. Eri viranomaisilla on omat työskentelyn raaminsa ja riippuen omasta ammatillisesta lähtökohdasta, työntekijä pystyi käsittelemään aihetta. Jokainen pitäytyi siis omassa roolissaan, eikä oikeanlaista vuoropuhelua saatu aikaiseksi. Myöskin sillä, miten moniammatillinen kokous oli johdettu, oli suuri merkitys. Jos puheenjohtajalla oli kyky saada aikaan vuorovaikusta, ammattilaiset sitoutuivat yhteistoimintaan eri tavoin. Myöskin asiakkaan osallisuus tuli tällöin varmennettua ja hänen äänensä kuuluviin. Kun asiakas itse kertoi asioistaan, poistui myös vaitiolovelvollisuuteen liittyvät haasteet. On myös tärkeää huomioida, että ammattiryhmät usein yrittävät toimia niin, että toisten varpaille ei tallota ja toisia kunnioitetaan. Tämä ei kuitenkaan mahdollista välttämättä kaikkien pohdintojen esiin tulemistä. Toistetaanko tapaamisissa jonkin asiantuntijan käsikirjoitusta, suunnitelmaa joka on jo toisaalla tehty? On tärkeää huomioida eri viranomaisten välinen hierarkia. Viranomaiset voivat olla myös asiakkaan edessä haluttomia olemaan eri mieltä asioista. Tämänkaltainen asiakkaan asioiden käsittely ei välttämättä tuo lisäarvoa asioiden eteenpäin viemisessä. (Hall & Slembrouck 2023, 109 – 111.)

Tärkeää moniammatillisessa työskentelyssä on laatia arvio perheiden tilanteista niin ennen eroa ja kuin eron jälkeen. Näin on mahdollista muodostaa yhteinen näkemys ja tilannekuva ja siten tukea perhettä yhdessä tuumin. (Heikkinen 2021, 79.) Tätä painottavat vaativan erotyön käsikirjassa myös Paula Stenroos ja Johanna Vaitomaa (2021) On tärkeää kiinnittää erityistä huomiota eri osapuolten ja ammattilaisten havaintoihin ja huomioihin lapsen tilanteissa. Näin siitä muodostuu laajempi ja tietopeäisempi kokonaisuus. On tärkeää muistaa kartoittaa lapsen molempien huoltajien ajatuksia kokonaiskuvassa. (Stenroos & Vaitomaa 2021, 112.)

5.2 Lapsen edun huomioiminen vieraannuttamisen tilanteissa

Sanna Koulu (2019) on arvioinut artikkelissaan uudistetun lapsenhuoltolain perhekäsityksestä. Haasteena hän on nähnyt, miten uudistettu lapsenhuoltolain toimeenpanossa tulevat huomioiduksi perheiden moninaisuus ja kunkin lapsen yksilöllinen etu. Koulu nostaa esiin varsinkin tilanteet, joissa julkiselta vallalta edellytetään pidemmälle menevää perheen tilanteen arvioimista, huoltoon liittyvissä tilanteissa. (Koulu 2019, 414.)

Julie Doughty, Nina Maxwell ja Tom Slate (2020) ovat tarkastelleen omassa kirjoituksessaan myös vieraannuttamisen teemaa ja nostaneet esiin erityisesti teemaan liittyvät luulot ja myytit. Katsauksessa paneudutaan siihen, miten parhaiten voitaisiin tukea huoltajia näissä tilanteissa. Tilanteet voivat johtaa jopa harhaan tuomioistuimia, oikeuslaitoksi ja ammattilaisia. Lapsikeskeisen ajattelun tärkeys nousee esiin tässäkin katsauksessa. (Doughty, Maxwell & Slate 2020, 68.)

Karttusen (2010) mukaan, lapsilla on usein, voimakas lojaalius molempiin vanhempiin ja se näkyy huoltoasioista sopimisessa. Isompienkin lasten mielipiteet saattavat kuulostaa opetelluilta tai lapsi voi kieltäytyä puhumisesta ja vastaamisesta kokonaan. Tämänkaltaiset havainnot tulisi huomioda viranomaistyössä, koska ne kieltävät lapsen vaikeasta psyykkisestä tilanteesta. (Karttunen 2010, 164.) Karttunen myös kirjoittaa, että lasta voi vieraannuttamisen tilanteissa auttaa helpoiten, auttamalla vanhempia tekemään sovinnon. Kun vanhemmat saavat aikaan keskinäisen sopimuksen, lapsen olo helpottuu paljon. Lojaaliuteen liittyvät psyykkiset paineet ja tarve ilmaista itseään rajatusti poistuvat ja lapsen hyvinvointi paranee. Lapsen hyvinvointia voidaan tukea ensisijaisesti ehkäisemällä huoltajien riitojen pitkittymistä ja konfliktien syvenemistä. Ahdistavan perhetilanteen pitkittyminen tuntuu lapsesta ikuisuudelta ja vaikuttaa vahvasti hänen perusturvallisuutensa tunteeseen. (Karttunen 2010, 177 – 178.)

Hall ja Slembrouck taas toteavat omassa kirjoituksessaan, että usein viranomaisyhteistyössä ei edes otettu mukaan lasta tapaamisiin. (Hall & Slembrouck 2023, 86 – 87) Lastensuojelun sosiaalityöntekijällä on tärkeä rooli toimia tilanteissa ja tarkastella erityisesti lapsen psyykkistä ja fyysistä turvallisuutta. Sosiaalityöntekijä myös huolehtii siitä, että perhe saa apua huoltoriidan lisäksi muihin haasteisiinsa. Vaikka huolto-riitojen juridinen ratkaisu ei ole sosiaalipalveluissa, perheiden ja lapsen auttaminen kyllä on. (Heikkinen 2021, 75 – 76.)

Karttusen (2010) tutkimuksessa esiin nousi vahvasti myös lapsen lojaaliusristiriita. Kirjoittajan mukaan pienikin lapsi ymmärtää, mitä mieltä vanhempi haluaisi hänen asioista olevan. Huoltajuusriidoissa, lapsi on vanhempien välissä ja hänen odotetaan valitsevan heidän välillään. Kaikissa lapsen mielipiteen selvittämisissä tulee muistaa tämä asia. (Karttunen 2010, 92 – 93.) Nikupeteri ja Laitinen (2021) kokoavat kirjoituksessaan erityisesti lapsen kohtaamiseen liittyvän osaamisen tarvetta. Lapsen auttamisessa ja hänen oireidensa tunnistamisessa tarvitaan ammatillista osaamista. Jokainen ammattilainen vielä katsoo asioista omasta professiostaan käsin, joten tulokset tilanteissa voivat eriauvia. Ammattilaisten on hyvä huomioda lasten kokemukset tilanteissa ja arvioida tilanteita lapsen edun mukaisesti. On kuitenkin mahdollista määrittellä sitä, miten vanhemmat ottavat todellisuudessa käytäntöön lapsen edun huomioimisen. Tilanteet vaativatkin ammattilaiselta ehdottoman neutraalia ja tasa-puolista työskentelyä jotta vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö olisi vaikuttavaa ja

luottamuksellista. On tärkeää, että ammattilainen osaa asettua lapsen puolelle työskentelyssä konfliktitilanteissa huoltoriita tilanteissa. (Nikupeteri & Laitinen 2021a, 24–26.) Sanna Koulu on todennut, että vaikka vanhemmilla on ensisijaisesti vastuulla lapsen kasvatusta, on julkisella vallalla velvollisuus turvata, että tämä toteutuu. Vähitellen myös lapsen osuutta tähän asetelmaan on alettu huomioida. Koulu toteaa, että lapsi on aikuisten ratkaisujen kohde, mutta myös oikeuksiensa subjekti. (Koulu 2019, 413.)

Lapsikeskeisyyden korostaminen lastensuojelun sosiaalityössä, on saanut vauhtia tapahtuneiden ikävien tapahtuneiden ja laajasti uutisoitujen, lapsen kuolemaan johtaneiden, lastensuojelutapausten johdosta. Niistä johtuen lapsikeskeisyyden merkitys työskentelyssä, on noussut esille erityisesti ja julkiseen keskusteluun. Lapsikeskeisyys tarkoittaa usein sitä, että tilanteissa arvioidaan lapsen parasta. Lastensuojelun työmenetelmänä se on lisääntynyt uudistamisen ja osaamisen tarpeen vuoksi. Se on ollut uudenlainen lähestymiskulma ja ajatuksellinen käänne lastensuojelun sosiaalityössä. Lapsen etua ei määritellä pelkästään lapsikeskeisyydestä on tullut osa työn tuloksellisuutta ja laatua määrittävä tekijä. Tämä kaikki voidaan nähdä juontavan juurta ikävistä lapsen kuolemaan johtavista lastensuojelutapauksista. Käytännössä lapsikeskeisyys ei vielä Suomessa toimi, halutulla tavalla. Vain rutiininomainen, symbolinen lapsen kohtaaminen lastensuojelussa, ei ole lapsikeskeistä työskentelyä. Tarvitaan oikeaa lapsen kohtaamista, hänen puheidensa tulkintaa ja hänen kokemusmaailmansa ja elämän ja tarpeiden analysointia. Lapsen tuottama tieto tai mielipide voi edelleen, jäädä työskentelyssä vanhempien tuottaman tiedon alle. (Jaakola 2019, 48.)

5.3 Terapeuttinen työote vieraannuttamisen tilanteissa

Jaakola (2020) nostaa omassa väitöskirjassaan esiin lapsen tilanteen arviointia lastensuojelun sosiaalityössä. Hänen mukaansa arvioinnissa harvemmin nostetaan lapsen tilanteesta esiin hänen kehityshistoriaansa, vanhempien taustoja tai perhekokonaisuuden taustoja. Arviointia tehdään lapsen sen hetkisen tilanteen ja siihen vaikuttavien sosiaalisten vaikutusten pohjalta. Jaakolan tutkimuksesta nousi esiin lapsen kehitystä koskevan tiedon ja systemaattisen arvioinnin tärkeys. Lapsen kehityshistoriaa, vanhemman taustaa tai perheen historiaan harvoin otetaan lapsen tilanteen arvioinnissa huomioon. Lapsen kehitystä koskeva tieto on usein tiedossa työntekijä, mutta sen merkitystä ei välttämättä pidetä kokonaisuutta ajatellen tärkeänä. Lapsen tilanteessa vanhemman taustahistorialle ja lapsen kehityksen tutkimiselle ei usein nähdä tarvetta. (Jaakola 2020, 9, 132 ja 138.)

Vaikka lapsen huollosta saataisiin sovittua oikeudessa, ei se välttämättä poista riitaa huoltajien välillä. Konflikti piilee edelleen perhesuhteissa ja kaikkien osallisten välisessä yhteydenpidossa ja vuorovaikutuksessa. On kuitenkin tutkittua, että huoltoriitojen muodostamat konfliktialtistus, voi muodostaa riskin siihen, että lapsi omassa parisuhteessaan toistaa väkivaltaista käytöstä ja riidoista muodostuu sukupolvia jatkuva trauma perheiden elämään. (Nikupeteri & Laitinen 2021a, 19–20.)

Useimmat määritelmät vieraannuttamisesta eivät sisällä vieraannutetun vanhemman osallisuutta perhesysteemissä. Tutkijoiden mukaan ei huomioida myöskään, että vieraannuttamisessa on kyse väkivallasta lasta kohtaan. Lee-Maturanan, Matthewsonin ja Dwanin (2022) tutkimuksessa, nousi esiin lapsikaappaukset sekä sellaisen johtuminen vieraannuttamisesta toisesta vanhemmasta. Voi olla, että vieraannutettu vanhempi tekee, kaikkensa palauttaakseen suhteensa lapsen kanssa. Vieraannutettu vanhempi harvemmin toimii tutkijoiden mukaan yksin. Hänellä on omat sukulaiset ja verkosto ympärillään, jotka osaltaan osallistuvat lapsen vieraannuttamiseen. Vieraannuttaminen aiheuttaa suurta surua ja epäselvää menetystä vieraannutetulle vanhemmalle. Vieraannuttaminen aiheuttaa vieraannutetulle vanhemmalle vakavia psyykkisiä haasteita. Näitä ovat alakuloisuus, masennus, viha, häpeä ja syyllisyyden taakkaa. Vieraannutettu vanhempi on vaarassa ajautua vakaviin psyykkiseen sairastumiseen. Vieraannuttamisen kanssa selviämiseen, tulisi keskittää tukitoimia. (Lee-Maturana ym. 2022, 2693)

Jean Mercer (2019) nostaa omassa artikkelissaan esiin PA syndrooman (Parental alienating syndrom) auttamiskeinoja sekä psykiatrian että sosiaalipuolen palveluissa. Hän nostaa esiin keinoja, miten vieraannuttamiseen voidaan antaa tukea ja sitä ehkäistä. Kirjoittaja nostaa esiin ammattitaidon tarpeen teeman ympärillä. Tutkijan mukaan pelkkä ohjaus tuen piiriin oikeuslaitokselta ei riitä. Tulisi muistaa, että perheiden tilanteissa, kaikki ongelmatkin koostuvat monista eri palasista ja tilanteita tulisi katsoa kokonaisuuksina. Mercer nostaa omassa artikkelissaan esiin, että perheiden tilanteissa voidaan myös väärin arvioida vieraannuttamisen olemassa olosta. On tärkeää, myös hänen mukaansa, nostaa osapuolten ymmärrystä vieraannuttamisen olemassa olemisesta ja sen vaikutuksista lapseen tai kohdevanhempaan esiin. (Mercer 2019, 351).

Lapsen kuulemisessa perheiden erilaisissa tilanteissa on tarvetta erilaiseen osamiseen, ammatillisiin valmiuksiin. On osattava kriisi- ja perhetyön työskentelyä, terapiatyötä ja vaikkapa tutkimusmenetelmiä. Eri koulutusten erot vaikuttavat myös tiedon hankinta keinoihin ja tulosten tulkintaan. Terapeuttinen työskentelyote ja viitekehys saattavat hyödyttää työskentelyä. Näin voidaan paremmin päästä arvioimaan lapsen kehityksen vaiheita perheen sisäisiä suhteita. (Karttunen 2010, 181.)

Mercer nostaa omassa tutkimuksessaan esiin myös sen, että lapsi ja nuori voi toimia omasta tahdostaan toisin kuin auttamistahot ja viranomaiset ohjeistavat. Hän

voi tehdä täysin päinvastaisia päätöksiä itsenäisesti. Tulisikin huomioida hänen erityisyytensä tilanteissa ja hänen oman mielipiteensä kuuleminen. (Mercele 2019, 362.)

Lapsen suhdetta vanhempiinsa tulisi myös selvittää hyvin laajasti. Sitä tulisi miettiä eri näkökulmista, huomioiden mennyt ja nykyinen aika. Joskus tulevaisuudesta haaveilu lapsen kanssa voi irrottaa hänet lojaaliusristiriidasta ja hän alkaa puhua oikeista toiveistaan elämässä. Tällöin hän saa mahdollisuuden muodostaa kolmannen näkökulman konfliktoituneeseen perhetilanteeseen. Työntekijän tehtävä on varmistaa, että lapsen kuulemiselle ja ymmärretyksi tulemiselle on oikeanlaiset puitteet ja mahdollisuudet. Lapsella täytyy puolestaan olla tieto siitä, mikä on tapaamisten tarkoitus, miten se voi palvella hänen parastaan ja mihin hänen sanojaan voidaan käyttää. (Karttunen 2010, 164-167.)

Karttunen avaa omassa väitöskirjassaan tarkemmin työntekijän oman viitekehysten, antipatioiden ja tunteiden merkitystä työn tekemiseen. Asiantuntijoiden työskentelyssä on aina myös heidän omat tunteensa, ajattelutapansa ja asenteensa mukana. On luotettavampaa, työskennellä niin, että työntekijät tuovat tulkintansa ensin lapsen ja perheen ja työparin arvioitavaksi. Tämän jälkeen on hyvä käydä keskustelua esiin nostetuista asioista. Näin voidaan varmentaa, että arviot ovat oikeanlaisia ja niistä ei nouse suurempaa kritiikkiä. (Karttunen 2010, 169.)

Hall ja Slembrouck (2021) ovat omassa kirjoituksessaan nostaneet esiin moniammatillisten työryhmien toiminnan haasteita. Englannissa on kehitetty tiedonsiirtoa ja jakamista eri lasten suojelun työntekijöiden kesken. Sille on nähty tarvetta erityisesti lapsisurmien ja muiden ikävien tapausten jälkeen. Usein lastensuojelun toimissa painottuu tukemisen ja toisaalta kontrollin osuus. (Hall & Slembrouck 2021, 83- 85.) Karttunen toteaa omassa tutkimuksessaan, että lapsen oma mielipide ja näkökulma omasta ja perheensä tilanteesta pääsisi esiin, on annettava lapsen mielipiteelle tilaa ja aikaa tulla esiin. Hänen pitää voida tuottaa asioille omia merkityksiä ja assosioida asioista vapaasti. (Karttunen 2010, 174.)

Hankaluus moniammatillisissa ryhmissä, on tasapainoilu näiden vaikutusten välillä. Kaikilla osallistuvilla asiantuntijoilla on, oma professionsa ja ammatillinen organisaationsa ja he työskentelevät oman ammatillisen viitekehysten ja sen muodostaman toimintaympäristön puitteissa. Vaatii kokouksen johtajalta suurta vuorovaikutusosaamista, että pystytään työskennellä naisten ammattiryhmien rajapinnoilla. (Hall & Slembrouck 2021, 87.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Aineiston pohjalta voidaan todeta, että lastensuojelun sosiaalityössä, tulisi lapsen vieraannuttamisen tilanteissa painottaa moniammatillista työtettä. Aineistosta nousi esiin vahva tuen tarve ja erityisesti näyttäytyi tarve moniammatilliselle tuelle. On tärkeää tiedostaa, että käsillä on vaikea ja kompleksinen perhetilanne, mikä vaikuttaa koko perhekokonaisuuteen. Sen ratkaisemiseksi moniammatillinen tuki on erityisen tärkeää. Tukitoimissa tulee tiedostaa riskit, mitä siitä voi tapahtua, jos tilanteisiin ei puututa. (Lee- Maturana, Matthewson & Dwan 2022, 2690–2693.) Koen tämän kirjallisuuskatsauksen tehtynäni entistä varmemmin, että vieraannuttaminen on yhteiskunnallinen haaste. Se luo haasteen viranomaisille, muodostaa lainsäädäntöä sekä myös tukitoimia, ei vain havaitsemaan ja tiedostamaan, mutta myös vaikuttavasti auttamaan lasten huoltoriidoissa. On tärkeää huomioida lapsen vieraannuttamisen mahdollisuus.

Palvelujärjestelmä voi myös olla kehä, jossa perheen asiat siirtyvät toisesta palvelusta toiseen. Perheiden auttaminen näissä tilanteissa vaatii ehdottomasti moniammatillisuutta sekä laajaa osaamista. Moniammatillisen yhteistyön merkitys on suuri. (Nikupeteri & Laitinen 2021a, 22-23.) On tärkeää huomioida koko perhekokonaisuuden kanssa ja työskennellä moniamalaisesti, koko perheen verkoston kanssa. Moniammatilliset systemiset, suhdeperustaiset interventiot voivat tutkijoiden mukaan olla tueksi. (Taveres, Crespo & Ribeiro 2022, 1378 – 1380.)

Uskon, että moniammatillisuuden lisääminen ja konkreettinen yhteistyö tuovat, asiakkaalle ja työntekijälle mahdollisuuden. Heikkinen (2021) totesi, että tärkeää moniammatillisessa työskentelyssä on laatia arvio perheiden tilanteista, ennen eroa ja eron jälkeen. Näin on mahdollista muodostaa yhteinen näkemys ja tilannekuva ja siten tukea perhettä yhdessä tuumin. (Heikkinen 2021, 79.) Tulevaisuudessa lastensuojelua toteuttavien organisaatioiden tulee voida vahvistaa rakenteita, jotka mahdollistavat laadukkaan ja onnistuneen lapsen tilanteen ja hänen hyvinvointinsa arvioinnin.

Huomiota on hyvä kiinnittää tiedonmuodostuksen ja päättelyn prosesseihin sekä siihen, millaisen tiedon kautta lasta arvioidaan ja millainen arvo- ja eettinen perusta ohjaa arviointia. (Jaakola 2020, 9.)

Työskentelen itse lastensuojelun sosiaalityössä systeemisen lastensuojelumallin mukaisesti. Itselleni on selvää, että systeeminen, moniammatillinen asiakkaiden kanssa yhdessä tehtävä työskentely on antoisaa ja laadukasta. Aaltio & Isokuortti (2019) kirjoittavat, että systeemisen lastensuojelun työtiimi koostuu aina moniammatillisesta työtiimistä. Tiimityöskentelyssä korostuu viikoittainen rutiininomainen koontuminen, jolla on selkeät rajatut raamit. Kaiken keskustelun tulee olla systeemisen keskustelun (engl. systemic base discussion) tunnusmerkkien mukaista. Näihin kuuluvat perheen vuorovaikutussuhteisiin keskittyminen ja perhe ovat keskiössä. Tapamisissa muotoillaan useita hypoteeseja ja tavallaan tuodaan uudenlaisia ajatuksia perheiden tilanteisiin. (Aaltio & Isokuortti 2019, 16.) Moniammatillinen työskentely tulisi olla keskeinen osa lastensuojelun asiakastyötä. Se voi onnistuessaan lisätä lapsen ja perheen osallisuutta ja tuoda esiin tuen parempaa kohdentamista. (Ruusunen & Koskinen 2022, 150.)

Koen itse, että lastensuojelun systeeminen työote, mahdollistaa asiakkaiden oman osallisuuden työskentelyyn. Asiakas on tietoinen tiimitapaamisista ja siitä, että hänellä on oikeus ja mahdollisuus olla läsnä, kun lapsen ja perheen tilannetta käsitellään työtiimissä. Näin keskustelu ei jää vain viranomaisten keskeiseksi ja se mahdollistaa asiakkaan ajatusten kuulemisen. Asiakkaan osallisuus ei koske vain vanhempia, myös lapsi on tervetullut systeemiseen tiimikokoukseen. Uskon, että systeeminen lastensuojelumalli on mahdollisuus myös lapsen vieraannuttamisen tilanteissa.

Systeemisyydellä tässä työmallissa tarkoitetaan näkökulmaa ihmiselämään, jonka mukaisesti työskentelyn pääpaino on osallistujien välisissä monitahoisissa vaikutussuhteissa. Systeemisyydessä korostuu todellisuuden muodostuminen jatkuvasti muuttavana sosiaalisesti ja kulttuurisesti muodostuneena systeiminä. On tärkeää huomioida jokaisen osallisen vaikutus kokonaisuuteen. Muutoksen systeemissä mahdollistaa vain se, että kaikki ovat tietoisia omasta osallisuudestaan. (Aaltio & Isokuortti 2019, 11.) Tämä vaatii mielestäni onnistuakseen sen, että osalliset pääsevät kaikki mukaan työskentelyyn ja pohtimaan systeemisyyttä omassa perhekunnassaan.

Haastavan erotyön käsikirjassa (Vaitomaa ym. 2022) todettiin, että on tärkeää muistaa, että kukaan ammattilainen ei yksin voi tehdä määräänsä enempää. On päätöksentekijöiden, kuntien, palveluntuottajien vastuulla luoda ammattilaisille tarvittava osaamista, resursseja ja toimivat työolosuhteet, jotta hyviin tuloksiin voitaisiin päästä. (Vaitomaa ym. 2022, 68.) Jotta monitoimijainen arviointi voisi aidosti toteutua, on lapsen oltava yksi toimijoista. Lapsikeskeisyydestä on tultava tärkeä osa moniammatillista työskentelyä. Silloin työntekijöille rakentuu oikeanlainen ymmärrys, lapsen

kokemasta arjesta ja hänen todellisesta emäntilanteesta. Lapsen oma kertomus, yhdistettynä lapsen läheisten kertomaan muodostavat oikeanlaista tietoa. (Ruusunen & Koskinen 2022, 150.)

Näen itse hyvin tärkeänä oikeanlaisen, luottamuksellisen suhteen lapsen kanssa kaikessa työskentelyssä. Vain luottamuksella, voidaan saada aikaan rehellistä dialogia. Lapsen kohtaamisen taito, oikeanlaisen ja turvallisen tapaamisen mahdollistaminen, on tärkeää mielestäni. On hyvä myös muistaa lapsen iänmukainen menetelmällisyys ja inhimillisyys.

Karttunenkin kirjoitti, että lapsen hyvinvointia, voidaan tukea ensisijaisesti ehkäisemällä huoltajien riitojen pitkittymistä ja konfliktien syvenemistä. Ahdistavan perhetilanteen pitkittyminen, voi lapsesta tuntua ikuisuudelta ja vaikuttaa vahvasti hänen perusturvallisuutensa tunteeseen. (Karttunen 2010, 177–178.) Sanna Koulukin nosti esiin, että vaikka vanhemmilla on ensisijaisesti vastuulla lapsen kasvatusta, on julkisella vallalla velvollisuus turvata, että tämä toteutuu. Vähitellen myös lapsen osuutta tähän asetelmaan on alettu huomioida. Koulu totesi, että lapsi on aikuisten ratkaisujen kohde, mutta myös oikeuksiensa subjekti. (Koulu 2019, 413.)

Laura Yliruka, Sirkka Alho ja Päivi Petelius (2022) arvioivat omassa artikkelissaan erityisesti systeemisen lastensuojelumallin vaikuttavuutta. He käsittelevät teemaa Elina Aallon (2022) väitöskirjan pohjalta. Aaltio on nostanut tutkimuksessaan esiin erityisesti palvelun käyttäjän näkökulmaa systeemisestä työmallista. Aaltio on tutkimuksessaan päättänyt, että asiakkaiden hyvinvointiin mallilla ei mittareiden mukaan ole vaikuttavuutta. Kirjoittajat kuitenkin nostavat esiin eron palvelun saadun palvelun ja elämänlaadun välillä. Tulisikin pohtia asiakkaan elämänlaadun kohenevista. Lastensuojelun kompleksisyys luo haasteen sosiaalityön vaikuttavuuteen. Mitarit eivät tunnista lapsen vanhempien erotilanteiden asumisolosuhteiden vaikutusta hänen elämässään. Vaikuttavuusvajauteen pitäisi suhtautua tutkijoiden mukaan kriittisesti. (Yliruka, Alho & Petelius 2022, 107–108.)

Jaakola (2020) nosti esiin, että harvoin lapsen tilanteessa nostetaan esiin hänen kehityshistoriaansa, vanhempien taustoja tai perhekokonaisuuden taustoja. Arviointia tehdään lapsen sen hetkisen tilanteen ja siihen vaikuttavien sosiaalisten vaikutusten pohjalta. Jaakolan tutkimuksesta nousi esiin lapsen kehitystä koskevan tiedon ja systemaattisen arvioinnin tärkeys. (Jaakola 2020, 9, 132 ja 138.) Lastensuojelun systeemisessä toimintamalli sisältää myös sen, että menetelmällisesti systeemisen työmallin periaatteisiin eli hypoteeseihin, sirkulaarisuuteen ja uteliaisuuteen. Lapsen ja perheen vuorovaikutussuhteiden ymmärtämiseksi pyritään työskentelmään moninäkökulmaisesti eli heitellään hypoteeseja; uudenlaisia ajatuksia perheiden tilanteista. (Aaltio & Isokuortti 2019, 12-13.) Tämä mahdollistaa minun mielestäni myös terapeutin ajattelun työskentelyssä.

Jaakola (2019) totesi, että tarvitaan oikeaa lapsen kohtaamista, hänen puheidensa aitoa tulkintaa ja hänen kokemusmaailmansa ymmärtämistä. Lapsen tuottama tieto tai mielipide voi edelleen, jäädä työskentelyssä vanhempien tuottaman tiedon alle. (Jaakola 2019, 48.) Lapsen asema onkin muuttunut ja muuttuu koko ajan. Karttusen (2010) tutkimus toi esiin, että lapsen oikeudet ja mahdollisuudet ovat ensisijaisesti mahdollisuuksia lisääviä. Ne tuovat esiin myös haasteita. Tietotekniikan kehitys on avannut lapsille uusia mahdollisuuksia, mutta samalla tuonut kasvatukseen ja lapsuuden keστοon uudenlaisia muutoksia. (Karttunen 2010, 186.) Mielestäni nämä ovat tärkeitä huomioida myös lapsen vieraannuttamisen teemaan liittyen. Lapsi ja vanhempi voivat elää tavallaan rinnakkaistodellisuuksissa ja siten heidän narratiiveihinsa arjesta, on työntekijänä paneuduttava todella.

Jaakolan väitöskirjassa todetaan, että lapsen osallisuudessa, on kyse perustavanlaatuisesta oikeudesta ja hänen ihmisarvonsa kunnioittamisesta. Lapsen emotionaalisen kohtaamisen tärkeys, tiedetään hänen mukaansa, jo aiemmasta tutkimuksesta. Se on työskentelyssä lasta suojaava, lapsen identiteettikokemusta rakentava, hänen resilienssiä ja selviytymistä vahvistava tekijä. (Jaakola 140.) Lapsen vieraannuttamisen teema tuo haasteen ammatillisuudelle. Lastensuojelun sosiaalityössä on kehitettävä aitoa lapsen ja vanhemman kuulemistä. On osattava kriisi- ja perhetyön työskentelyä, terapiatyötä ja vaikkapa erilaisia tutkimusmenetelmiä. (Karttunen 2010, 181.)

Mielestäni tämä kirjallisuuskatsaus nosti esiin toimivia työmenetelmiä lastensuojelun sosiaalityössä lapsen vieraannuttamisen tilanteisiin. Tulosten yhdistäminen antoi viitteitä siitä, että suomessa laajasti käytössä oleva lastensuojelun systeeminen työmalli, voisi olla hyvä työskentelymenetelmä, myös lapsen vieraannuttamisen tunnistamiseen ja ehkäisemiseen. Tutkielman tuloksissa painottuu moniammatillisen tuen tarve sekä lapsen edun huomioiminen. Tuloksena voidaan pitää myös terapeutin työtteen tarve, kartoitettaessa lapsen ja perheen tilannetta huoltoriitojen yhteydessä.

LÄHTEET

- Aaltio, Elina & Isokuortti, Nanne (2019): Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Helsinki: Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 33/2019. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137709/URN_ISBN_978-952-343-289-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 1.7.2023.
- Araneva, Mirjam (2022): Lapsen suojeleminen. Toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Alma talent.
- Autonen-Vaaraniemi, Leena (2018): Vanhempien riidat vuoroasuvien lasten näkökulmasta. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (toim.): Monen kodin lapset. Lasten monipaikkainen asuminen ja sosiaalityö. Tallinna: Gaudeamus Oy, 52–76.
- Katriina Bildjuschkin (toim.) (2018): Eropalveluilla kohti sovinnollisuutta. THL:n työpaperi 40/2018. Saatavilla: URN_ISBN_978-952-343-257-4.pdf, luettu 27.8.2023.
- Doughty, Julie, Maxwell, Nina & Slate, Tom (2020): Professional responses to 'parental alienation': research-informed practice. *Journal of Social welfare and family law*, 42:1, s. 68–79. Saatavilla: <https://doi.org/10.1080/09649069.2020.1701938>, luettu 27.5.2023.
- Hall, Christopher & Slembrouck, Stef (2023): Working within frames and across boundaries in core group meetings in child protection. Teoksessa: Juhila, Kirsi, Tanja Dall, Christopher, Hall & Juliet Koprowska (toim.) (2023): Interprofessional collaboration and service user participation. Analysing meetings in social welfare. Tampere: ProQuest Ebook Central, 83–114. Tuloste julkaisusta saatu Tampereen yliopiston kirjaston tietokannasta. Saatavissa verkossa vain Tampereen yliopiston kirjaston tunnuksilla: <http://ebookcentral.proquest.com/lib/tampere/detail.action?docID=6476494>, Luettu 1.8.2023.
- Hannuniemi, Anja. (2015): Vanhempien mielenterveyshäiriöt ja vieraannuttaminen lapsen huoltoriidoissa : lääkintäoikeudellinen ja oikeussosiologinen tutkimus. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/b72e19a6-8a9d-4984-a5e4-5f7c53af66c9>, Luettu 1.5.2023.
- Hannuniemi, Anja. (2018): Hampaaton esitys lapsen huollosta ei auta vaikeisiin tapauksiin. Asiantuntijalausunto HE:stä 88/2018 lakivaliokunnalle 25.10.2018 Saatavissa: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2018-AK-218191.pdf>, Luettu 4.8.2023.

- Hautanen, Teija & Ritala-Koskinen, Aino. (2022): Monialaisen työn rajat vaikeissa ero- jahuoltoriitatilanteissa. Teoksessa: Yliruka, Laura, Eriksson, Pia, Jokinen, Liisa ja Pasanen, Kaisa (toim.). (2022): Kohti monitoimijaista lastensuojelua hyvinvointialueilla. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen työpäpaperi 52/2022 s. 124–137. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-984-9>, luettu 25.9.2023.
- Hautamäki, Airi (2018): Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa: Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.)(2018): Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki:WSOYpro.
- Heikkinen, Emmi (2021): Moniammatillisuus vaativan eroauttamisen tukena. Teoksessa: Vaitomaa, Johanna, Muukkonen, Tiina ja Rautio, Susanna (toim.) (2021): Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6, 70-79. Saatavilla: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/uusi-kasikirja-vaativien-erotilanteiden-tyoskentelyn-tueksi/>, luettu 20.7.2023.
- Heinonen, Hanna. (2016): Lastensuojelu ja lapsen etu. Osana teosta: Törrönen, Maritta, Hänninen, Kaija, Jouttimäki, Päivi, Lehto-Lundén, Tiina, Salovaara, Petra ja Veistilä, Minna (toim.): Vastavuoroinen sosiaalityö. Tallinna: Gaudeamus oy (2018; 4. muuttumaton painos).
- Häkkänen-Nyholm, Helinä (2010): Lapsen vieraannuttaminen toisesta vanhemmasta erotilanteessa. Duodecim 2010; 126 s. 499–505. Saatavilla: <https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo98659.pdf>, luettu 3.6.2023.
- Häkkänen-Nyholm, Laajasalo, Taina & Tuuri, Tiina (2013): Lapsen vieraannuttaminen vanhemmasta: toimintatavat ja niiden vaikutus lapsen ja vanhemman hyvinvointiin. Helsinki: PsyJuridican tutkimusjulkaisuja; Vuosikerta 1. Saatavissa: <https://researchportal.helsinki.fi/fi/publications/lapsen-vieraannuttaminen-vanhemmasta-toimintatavat-ja-niiden-vaik>, luettu 7.9.2023.
- Isokuorti, Nanne (2023): Understanding implementation in child and family social work. Process evaluation of the systemic practice model in Finland. Helsinki: Helsinki Practice Research Publications 1/2023.
- Jaakola, Anne-Mari (2020): Lapsen tilanteen arviointi lastensuojelun sosiaalityössä. Kuopio: Itä-Suomen Yliopisto. Welfare, Health and Management -tohtorihjelma. Väitöskirja. Itäsuomen yliopisto. Väitöskirja. Saatavilla: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/23436/urn_isbn_978-952-61-3435-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 7.5.2023.
- Karttunen, Risto. 2010. Isän ja äidin välissä. Lapsen kuulemisen psykologinen kehys huolto- ja tapaamisriidoissa. Tampere: Tampereen yliopisto. Väitöskirja. Saatavilla: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66650/978-951-44-8201-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, luettu 4.4.2023.
- Koulu, Sanna (2019): Lapsenhuoltolain uudistus ja ymmärrys perheestä. Janus vol. 27 (4) 2019, s. 413–421. Saatavilla: <https://journal.fi/janus/article/view/87986/47184>, luettu 7.7.2023.

- Kääriäinen, A (2019): Lapsen kuulemisesta kirjoittaminen olosuhdeselvityksissä. *Janus, sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*:27(4), s. 379–394. Saatavilla: <https://journal.fi/janus/article/view/87983/47182>, luettu 9.6.2023.
- Lonne, Bob, Harries, Maria, Featherstone, Brid & Gray, Mel (2015): Working ethically in child protection. *British Library Cataloguing-in-Publication Data*. Saatavilla: <https://doi.org/10.4324/9781315851020>, luettu 2.5.2023.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta 190/2019
- Lee-Maturana, Saylin, Matthewson, Mandy & Dwan, Corinna (2022): Ten key findings on targeted parents' experiences: Towards a broader definition of parental alienation. *Journal of Family Issues* 2022, Vol. 43(10) 2672–2700. Saatavilla: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0192513X211032664>, luettu 6.6.2023.
- Mercel, Jean (2019): Examining parental alienation treatments: Problems of principles and practices. *Child and adolescent social work journal* 36. s. 351–363. Saatavilla: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10560-019-00625-8>, luettu 9.4.2023.
- Nikupeteri, Anna & Laitinen, Merja (2021a): Vaativat ero- ja huoltoriidat yksityisenä ja yhteiskunnallisena ilmiönä. Teoksessa: Vaitomaa, Johanna, Muukkonen, Tiina ja Rautio, Susanna (toim.) (2021): Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6, 18-27. Saatavilla: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/uusi-kasikirja-vaativien-erotilanteiden-tyoskentelyn-tueksi/>, luettu 20.7.2023.
- Nikupeteri Anna & Laitinen Merja (2021b):
 Vaativat ero- ja huoltoriidat ammatillisen auttamisen haasteina. Teoksessa: Vaitomaa, Johanna, Muukkonen, Tiina ja Rautio, Susanna (toim.) (2021): Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6, 60-69. Saatavilla: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/uusi-kasikirja-vaativien-erotilanteiden-tyoskentelyn-tueksi/>, luettu 20.7.2023.
- Notko, Marianne & Sevón, Eija (2018): Konfliktit lasten perhesuhteissa. Teoksessa: Eerola, Petteri & Pirskanen, Henna. *Perhe ja tunteet*. Tallinna: Printon Trukikoda: 2018, 67-88.
- Poustie, Clare, Matthewson, Mandy & Balmer, Sian (2018): The forgotten parent: The targeted parent perspective of parental alienation. *Journal of family issues* 2018, vol 39 (12) s. 3298–3323. Saatavilla: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0192513X18777867>, luettu 1.7.2023.
- Pösö, Tarja (2012): Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Autoniemi-Vaaranieniemi (2012): *Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö*, 75-100. Riika: Inprint.
- Ruusunen, Anne & Koskinen, Tanja (2022): Yhdessä - reflektiivinen, systeeminen arviointityöväline lapsiperheiden kanssa työskentelyyn. Teoksessa: Yliruka, Laura, Eriksson, Pia, Jokinen, Liisa ja Pasanen, Kaisa (toim.) (2022): *Kohti monitoimijaista lastensuojelua hyvinvointialueilla*. Helsinki: Terveys- ja

- hyvinvoinnin laitoksen työpäperi 52/2022 s. 138–149. Saatavilla:
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-984-9>, luettu
- Sakslin, Maija (15.12.2022): Lastensuojelun ohjeistaminen ja yhteistyö vaikeissa huoltoriidoissa. EOAK/4063/2022. Saatavilla:
<https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/4063/2022>, luettu 7.7.2023.
- Sharp, Kristina, Kubler, Kyle F. & Wang, Tiffany R (2020): Individual and community practices for constructing communicative processes of coping with parental alienation. *Journal of applied communication research* 2020, 48/2, s. 207–226. Saatavilla:
<https://www.tandfonlineom.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/00909882.2020.1734225?needAccess=true>, luettu 7.8.2023.
- Sinkkonen, Jari (2011): Kiintymyssuhteenäkökulma vanhempien avo- tai avioeroon. Teoksessa: Sinkkonen, Jari & Kalland, Mirjam (toim.): Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY, 173–182.
- Sinkkonen, Jari (2018): Lapsen vieraannuttamisella toisesta vanhemmasta on kauaskantoiset seuraukset. *Duodecim* 2018; 134, 465–470. Saatavilla:
<https://www.duodecimlehti.fi/xmedia/duo/duo14203.pdf>, luettu 7.5.2023.
- Stenroos, Paula & Vaitomaa, Johanna (2021): Lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia uhkaavien riskitekijöiden arviointi. Teoksessa: Vaitomaa, Johanna, Muukkonen, Tiina ja Rautio, Susanna (toim.) (2021): Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6, 102–114. Saatavilla:
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/uusi-kasikirja-vaativien-erotilanteiden-tyoskentelyn-tueksi/>, luettu 20.7.2023.
- Tavares, Ana, Carla Crespo & Maria Teresa Ribeiro. (2021) What Does It Mean to Be a Targeted Parent? Parents' Experiences in the Context of Parental Alienation. *Journal of child and family studies*, 1370–1380. Luettu 18.7.2023.
- THL (2023): Vaativat erotilanteet ja eron jälkeinen väkivalta. Saatavilla:
<https://thl.fi/fi/web/vakivalta/tyon-tueksi/vaativat-erotilanteet-ja-eron-jalkeinen-vakivalta>, luettu 6.4.2023.
- Tolonen, Hannele & Linnanmäki, Kirsikka. (2020): Uudistunut lapsenhuoltolaki. Helsinki: Alma media.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli. (2018): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Teoksen ensipainos 2001, jonka uudistettu laitos teos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vaitomaa, Johanna, Muukkonen, Tiina ja Rautio, Susanna (toim.) (25.12.2021): Vaativan erotyön käsikirja. Ensi- ja turvakotien liiton käsikirja 6. Saatavilla:
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/uusi-kasikirja-vaativien-erotilanteiden-tyoskentelyn-tueksi/>, luettu 20.7.2023.
- Vilkka, Hanna. (2021): Tutkija kehittä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy, 5. päivitetty painos.
- Vilkka, Hanna (2023): Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki: Art House.
- Warshak, Richard. (2012): Eromyrkky : kuinka suojella lasta avioerotilanteessa. Juva: Gummerus kustannus Oy.

Yliruka, L., Alho, S., & Petrelius, P. (2023). Systemisen lastensuojelun toimintamallin vaikuttavuutta etsimässä. *Yhteiskuntapolitiikka*, 88(1), 107–108.

Saatavilla:

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146108/YP2301_Ylirukaym.pdf?sequence=1&isAllowed=y, luettu 8.5.2023.